

*Załącznik
do uchwały Nr XXII/191/09
Rady Miejskiej w Witkowie
z dnia 27 marca 2009r.*

**PROGRAM USUWANIA AZBESTU
I WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH
AZBEST
DLA GMINY I MIASTA WITKOWO
NA LATA 2009 – 2032**

Witkowo, marzec 2009

OPRACOWANIE:

*mgr inż. Piotr Janowicz
inspektor ds. ochrony środowiska
i gospodarki wodnej Urzędu Gminy i Miasta w Witkowie*

1. WSTĘP	3
2. CELE I ZADANIA PROGRAMU	5
3. CHARAKTERYSTYKA AZBESTU	6
3.1. Właściwości i zastosowanie azbestu	6
3.2. Szacunkowa ilość azbestu na terenie kraju	10
3.3. Szkodliwość azbestu	14
4. STAN PRAWNY	18
4.1. Regulacje ustawowe	18
4.2. Akty wykonawcze	20
4.3. Wybrane akty Unii Europejskiej	25
4.4. Programy strategiczne	26
4.5. Obowiązki wynikające z użytkowania, usuwania, transportu i unieszkodliwiania wytrobów zawierających azbest oraz obowiązki gminy	28
5. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY I MIASTA WITKOWO	35
6. BILANS WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE GMINY I MIASTA WITKOWO	38
7. ZAŁOŻENIA REALIZACJI PROGRAMU	44
8. ZASADY FINANSOWANIA PROGRAMU	46
8.1. Założenia ogólne	46
8.2. Zasady finansowania przedsięwzięcia „Likwidacja wyrobów budowlanych zawierających azbest na terenie powiatu gnieźnieńskiego” w 2008 roku	47
8.3. Formy finansowania ze środków krajowych i unijnych w latach 2008 – 2013	48
8.3.1. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)	48
8.3.2. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW)	49
8.3.3. Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (PFOŚiGW)	50
8.3.4. Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (GFOŚiGW)	50
8.3.5. Bank Ochrony Środowiska (BOŚ)	51
8.3.6. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 (PROW)	51
8.3.7. Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny (WRPO)	52
9. HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU	53
10. MONITORING REALIZACJI PROGRAMU	54
11. PODSUMOWANIE	55
12. SPIS LITERATURY	56
13. ZAŁĄCZNIKI	57

1. WSTĘP

W dniu 14 maja 2002 r. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej przyjęła **„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”**. Program ten powstał w wyniku:

- przyjęcia przez Sejm RP Rezolucji z dnia 19 czerwca 1997r. w sprawie programu wycofywania azbestu z gospodarki (M. P. Nr 38, poz. 373), w której Rada Ministrów została zobowiązana do opracowania m. in. programu zmierzającego do wycofywania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski,
- realizacji ustawy z dnia 19 czerwca 1997r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest oraz odpowiednich przepisów wykonawczych do tej ustawy,
- potrzeby oczyszczania kraju z azbestu oraz wyrobów zawierających ten surowiec.

Podstawowymi celami „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” są oczyszczenie terytorium Polski z azbestu, usunięcie stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest, wyeliminowanie spowodowanych azbestem negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców Polski, sukcesywna likwidacja oddziaływania azbestu na środowisko i doprowadzenie w określonym czasie do spełnienia wymogów ochrony środowiska oraz stworzenie odpowiednich warunków do wdrożenia przepisów prawnych oraz norm postępowania z wyrobami zawierającymi azbest stosowanych w Unii Europejskiej.

Azbest jest nazwą handlową sześciu różnych minerałów z grupy serpentynów i amfiboli występujących w postaci włóknistych skupień. Pod względem chemicznym azbest to uwodnione krzemianami magnezu, żelaza, wapnia i sodu. Azbest jest materiałem praktycznie niezniszczalnym, ponieważ nie ulega degradacji biologicznej, ani termicznej, dlatego po wprowadzeniu go do środowiska może pozostawać tam przez setki lat.

Azbest jest znany od kilku tysięcy lat, ale szerokie zastosowanie uzyskał w ostatnich stu latach. Służył do produkcji wyrobów budowlanych, przede wszystkim płyt dachowych i elewacyjnych, powszechnie znanych jako eternit, rur oraz materiałów izolacyjnych.

Trwałość płyt azbestowo - cementowych szacuje się na ok. 30 lat, natomiast okres eksploatacji innych wyrobów jest z reguły krótszy. Korodujące wyroby zawierające azbest uwalniają pył azbestowy, który wnikać do organizmu wywołuje poważne choroby układu oddechowego. Azbest ma właściwości rakotwórcze i stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi. W związku z tym powstało wiele regulacji prawnych zakazujących stosowania i produkcji wyrobów zawierających ten minerał, a także nakazujących usunięcie

wyrobów już istniejących, m.in. ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 1998r. Nr 101, poz. 628 z późn. zm.). Ważne jest jak najszybsze wyeliminowanie wszystkich produktów zawierających azbest, które występują na terenie Polski.

Przeprowadzane badania naukowe oraz liczne doświadczenia w użytkowaniu płyt wytwarzanych powszechnie stosowaną, tzw. moką metodą produkcji (metodą Hatscheka), wskazują, że prawidłowo położone i zamontowane płyty, pomalowane farbą akrylową oraz konserwowane, co 5 – 7 lat praktycznie mogą być użytkowane ponad 30 lat. Stąd terminem docelowym realizacji programu jest 31 grudnia 2032r. Przy założonym okresie usuwania do roku 2032 wiele z tych wyrobów przekroczy wszelkie normy i granice bezpiecznego użytkowania. Dlatego też istotne jest ustalenie kolejności usuwania wyrobów zawierających azbest (stopnia pilności usuwania – **zał. nr 1**).

Gmina i Miasto Witkowo od 2008 roku przystąpiło do krajowego „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”. Program ten nakłada na gminy następujące zadania:

- uwzględnienie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest w gminnych planach gospodarki odpadami,
- współpracę z lokalnymi mediami celem rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest oraz wyroby z azbestem,
- przygotowywanie wykazów obiektów zawierających azbest oraz rejonów występującego narażenia na ekspozycję azbestu,
- przygotowywanie rocznych sprawozdań finansowych z realizacji zadań „Programu”.

W celu realizacji krajowego programu opracowany został **„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy i Miasta Witkowo”**.

Ministerstwo Gospodarki, w związku ze zmianami gospodarczymi i społecznymi, które nastąpiły po przyjęciu „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”, zaproponowało ustanowienie wieloletniego programu pod nazwą **„Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2008-2032” (POKA)**, który jest kontynuacją krajowego programu. Projekt dokumentu, zawierający propozycję wielu nowych działań, poddawany jest obecnie konsultacjom społecznym. „POKA” utrzymuje cele i aktualizuje zadania zawarte w Programie przyjętym przez Sejm RP w 2002 roku.

2. CELE I ZADANIA PROGRAMU

Celem nadrzędnym i długoterminowym „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy i Miasta Witkowo” jest:

- oczyszczenie obszaru Gminy i Miasta z azbestu oraz wyrobów zawierających azbest,
- wyeliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców Gminy i Miasta spowodowanych azbestem oraz ustalenie koniecznych do tego uwarunkowań,
- sukcesywna likwidacja oddziaływania azbestu na środowisko i doprowadzenie, w określonym przedziale czasowym, do spełnienia wymogów ochrony środowiska,
- stworzenie odpowiednich warunków do wdrożenia przepisów prawnych oraz norm postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Ogólnym zadaniem „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy i Miasta Witkowo” jest określenie warunków organizacyjnych i finansowych sukcesywnego usuwania i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest.

„Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy i Miasta Witkowo” stanowi element i uzupełnienie w zakresie odpadów azbestowych „Planu gospodarki odpadami Gminy i Miasta Witkowo”, który obejmuje całościowo problematykę odpadów na terenie gminy.

W niniejszym Programie zawarto:

- charakterystykę, zastosowanie, występowanie i szkodliwość azbestu i wyrobów zawierających azbest,
- szacunkową ilość wyrobów zawierających azbest oraz ich rozmieszczenie na terenie Gminy i Miasta Witkowo,
- szacunkowe koszty usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest (płyt azbestowo – cementowych) na terenie Gminy i Miasta Witkowo,
- zasady udzielania pomocy finansowej mieszkańcom w realizacji programu oraz inne źródła finansowania usuwania wyrobów azbestowych.

Gmina i Miasto Witkowo zakłada usunięcie azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy i Miasta do 31 grudnia 2032 roku.

3. CHARAKTERYSTYKA AZBESTU

3.1. Właściwości i zastosowanie azbestu

Azbest określa się jako włóknistą odmianę minerałów występujących w przyrodzie w postaci wiązek włókien. Nazwa „azbest” pochodzi z języka greckiego i oznacza „niepalny”. Mineral ten cechuje się dużą wytrzymałością na rozciąganie, elastycznością, odpornością na wysokie temperatury oraz na działanie czynników chemicznych i fizycznych, a także jest złym przewodnikiem prądu. Te właściwości spowodowały, że stosowany był szeroko od ponad 100 lat. W końcu XX wieku rozpoczęto wydobywanie azbestu na skale przemysłową. W pierwszych latach ubiegłego stulecia mieszaniny azbestu i cementu zostały wprowadzone do przemysłu materiałów budowlanych w postaci lekkich i wytrzymałych płyt eternitowych stosowanych przede wszystkim do pokryć dachowych.

W handlu powszechnie używano trzy rodzaje minerałów:

- **krocidolit „azbest niebieski”** – należący do grupy amfiboli, ma najlepsze właściwości mechaniczne, dlatego był najchętniej wykorzystywany w przemyśle, jest najbardziej szkodliwy, rakotwórczy i mutagenny, stąd najwcześniej został wycofany z użytkowania,
- **amozyt – „azbest brązowy”** – należący do grupy amfiboli, o szkodliwości pośredniej między krocidolitem i chryzotylem, ma włókna sztywniejsze i mniej giętkie w porównaniu z chryzotylem, nie spotykany w wyrobach produkcji polskiej, wykorzystywany w Europie Zachodniej, głównie w formie tynków i natrysków ognioochronnych,
- **chryzotyl – „azbest biały”** – należący do grupy serpentyn, najczęściej z azbestów stosowany w produkcji wyrobów azbestowo – cementowych oraz popularnych wyrobów tkanych i przędz termoizolacyjnych.

Chemicznie azbesty są uwodnionymi krzemianami magnezu zawierającymi różne pierwiastki albo jako podstawienia magnezu albo jako roztwory stałe. Wzory chemiczne najważniejszych odmian azbestu są następujące:

- chryzotyl: $Mg_6 [(OH)_8Si_4 O_{10}]$,
- krocidolit: $Na_2Fe_3 Fe_2[(OH) Si_4 O_{11}]_2$,
- amozyt $(Fe,Mg)_7 [(OH)Si_4O_{11}]_2$.

Włókna azbestu są wiązkami zbudowanymi z dużej liczby (zazwyczaj wielu tysięcy a często dziesiątek tysięcy) włókien elementarnych.

W Polsce w postaci naturalnej azbest występuje w niewielkich ilościach, materiały zawierające serpentynity wydobywane były m.in. przez Kopalnie Odkrywkowych Surowców Drogowych we Wrocławiu. Wzrost zapotrzebowania na materiały budowlane spowodował wzrost importu azbestu, głównie z krajów tzw. bloku wschodniego i Afryki Południowej.

W Polsce azbest stosowano w produkcji następujących grup wyrobów:

- wyroby azbestowo-cementowe – płyty faliste, płyty typu Karo, rury, ciśnieniowe, rury i prostokątne profile stosowane w kanałach wentylacyjnych, płyty i kształtki w wymiennikach ciepłych, płyty elewacyjne,
- kształtki elektrotechniczne (silniki elektryczne, wyłączniki),
- masy torkretowe i tzw. miękkie izolacje ognioochronne,
- w instalacjach przemysłowych (w wymiennikach ciepła, węzłach ciepłowniczych, ciągach telekomunikacyjnych),
- wyroby tekstylne z azbestu – sznury, maty, tkaniny wygłuszające hałas,
- uszczelki przemysłowe, podstawy antywibracyjne,
- materiały i okładziny cierne – sprzęgła i taśmy hamulcowe,
- masy ogniotrwale, masy formierskie,
- filtry przemysłowe,
- izolacja cieplna (płaszczki azbestowo – cementowe lub azbestowo – gipsowe).

Spośród wymienionych powyżej największe zastosowanie azbest znalazł do produkcji płyt azbestowo – cementowych (eternit), stosowanych powszechnie w budownictwie jako pokrycia dachowe. Szacuje się, że ok. 96% wyrobów zawierających azbest stanowią właśnie te płyty. Płyty azbestowo – cementowe płaskie i faliste składają się z ok. 90% cementu portlandzkiego oraz ok. 10% azbestu chryzotylowego. W wyniku naturalnego starzenia się płyt i działania czynników atmosferycznych powierzchnia tych płyt ulega korozji, która odsłania włókna azbestowe i powoduje zwiększenie emisji azbestu do otoczenia w postaci pyłu azbestowego.

Wyroby zawierające azbest dzieli się na dwie klasy. Jako kryterium przyjmuje się zawartość azbestu, stosowane spoiwo oraz gęstość objętościową wyrobu.

Do **klasy I** zalicza się wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³ tzw. „miękkie” (słabo spoiwiste) zawierające powyżej 20% azbestu i małą ilość lepiszcza. Wyroby te łatwo ulegają uszkodzeniom mechanicznym, czemu towarzyszy duża emisja włókien azbestu do otoczenia stwarzając zagrożenie dla zdrowia ludzkiego. Najczęściej używanymi w tej klasie były wyroby tekstylne z azbestu takie jak, szczeliwa plecione, koce gaśnicze, tektury uszczelkowe oraz materiały i wykładziny cierne.

Do **klasy II** zalicza się wyroby o gęstości objętościowej większej niż 1000 kg/m³ tzw. „twarde” zawierające poniżej 20% azbestu. Włókna azbestowe w tych wyrobach są mocno związane i nawet w przypadku mechanicznego uszkodzenia materiału w stosunkowo niewielkiej ilości przedostają się do otoczenia. Wyroby te stwarzają duże niebezpieczeństwo zanieczyszczenia środowiska i zagrożenia zdrowia ludzkiego przy ich obróbce mechanicznej (cięcie, wiercenie otworów, itp.) oraz rozbijanie w wyniku zrzucania z wysokości w trakcie prac budowlanych. Do tej klasy wyrobów zaliczane są między innymi: płyty azbestowo-cementowe faliste, płyty "karo", płyty płaskie wykorzystywane jako elewacje w budownictwie wielokondygnacyjnym oraz jako rury w instalacjach wodociągowych i kanalizacyjnych.

Na terenie województwa wielkopolskiego funkcjonowały dwa zakłady wykorzystujące azbest w produkcji: Przedsiębiorstwo Materiałów Izolacji Budowlanej „IZOLACJA” w Jarocinie oraz Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo – Usługowe „IZOPOL” S. A. w Trzemesznie.

Wyroby zawierające azbest zostały zakwalifikowane jako odpady niebezpieczne (*). Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001r. w sprawie katalogu odpadów, odpady azbestowe przydzielono do następujących podgrup i rodzajów:

- **kod 06 07 01*** podgrupa: odpady z produkcji przygotowania, obrotu i stosowania chlorowców i chemicznych procesów przetwórstwa chloru

rodzaj: odpady azbestowe z elektrolizy

- **kod 06 13 04*** podgrupa: odpady z innych nieorganicznych procesów chemicznych

rodzaj: odpady z przetwarzania azbestu

- **kod 10 11 81*** podgrupa: odpady z hutnictwa szkła

rodzaj: odpady zawierające azbest

- **kod 10 13 09*** podgrupa: odpady z produkcji spoiw mineralnych, w tym cementu, wapna i tynku oraz wytworzonych z nich wyrobów

rodzaj: odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo - azbestowych

- **kod 15 01 11*** podgrupa: odpady opakowaniowe

rodzaj: opakowania z metali zawierających niebezpieczne porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi

- **kod 16 01 11*** podgrupa: zużyte lub nie nadające się do użytkowania pojazdy, odpady z demontażu, przeglądu i konserwacji pojazdów

rodzaj: okładziny hamulcowe zawierające azbest

- **kod 16 02 12*** podgrupa: odpady z urządzeń elektrycznych i elektronicznych

rodzaj: zużyte urządzenia zawierające wolny azbest

- **kod 17 06 01*** podgrupa: materiały izolacyjne oraz materiały konstrukcyjne zawierające azbest

rodzaj: materiały izolacyjne zawierające azbest

- **kod 17 06 05*** podgrupa: materiały izolacyjne oraz materiały konstrukcyjne zawierające azbest

rodzaj: materiały konstrukcyjne zawierające azbest.

Odpadami zawierającymi azbest są również:

- **kod 17 09 03*** - inne odpady z remontów i demontażu zawierające substancje niebezpieczne (papy, kity, masy hydroizolacyjne, płytki PCV zawierające azbest),

- **kod 15 02 02*** - sorbenty, materiały filtracyjne, tkaniny do wycierania i ubrania ochronne zanieczyszczone substancjami niebezpiecznymi (ubrania robocze, maski, filtry zanieczyszczone azbestem),

- **kod 20 01 35*** - zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne zawierające niebezpieczne składniki (sprzęt gospodarstwa domowego zawierający izolacje azbestowe).

Odpady zawierające azbest nie mogą być poddawane odzyskowi lub innemu powtórnemu wykorzystaniu, muszą być wyłącznie w sposób bezpieczny dla zdrowia ludzi oraz środowiska naturalnego unieszkodliwiane przez deponowanie na składowiskach odpadów niebezpiecznych. Zasady składowania odpadów niebezpiecznych reguluje ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach.

W województwie wielkopolskim obecnie odpady azbestowe przyjmowane są na składowisku odpadów w Koninie, ul., Sulańska 11, które jest administrowane przez Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o. o. Znajduje się tam kompleks trzech nowoczesnych składowisk odpadów: składowisko odpadów niebezpiecznych, składowisko odpadów inne niż niebezpieczne z kwaterami na odpady niebezpieczne i składowisko odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Składowisko odpadów azbestowych zajmuje powierzchnię ok. 1,75 ha a jego pojemność wynosi 125 000 m³. Eksploatację składowiska rozpoczęto 1 lutego 2007 roku. Łącznie w 2007 roku zdeponowanych zostało 1 495,4 Mg odpadów azbestowych. Składowisko odpadów w Koninie obecnie w pełni zaspokaja potrzeby województwa wielkopolskiego w zakresie przyjmowania odpadów azbestowych.

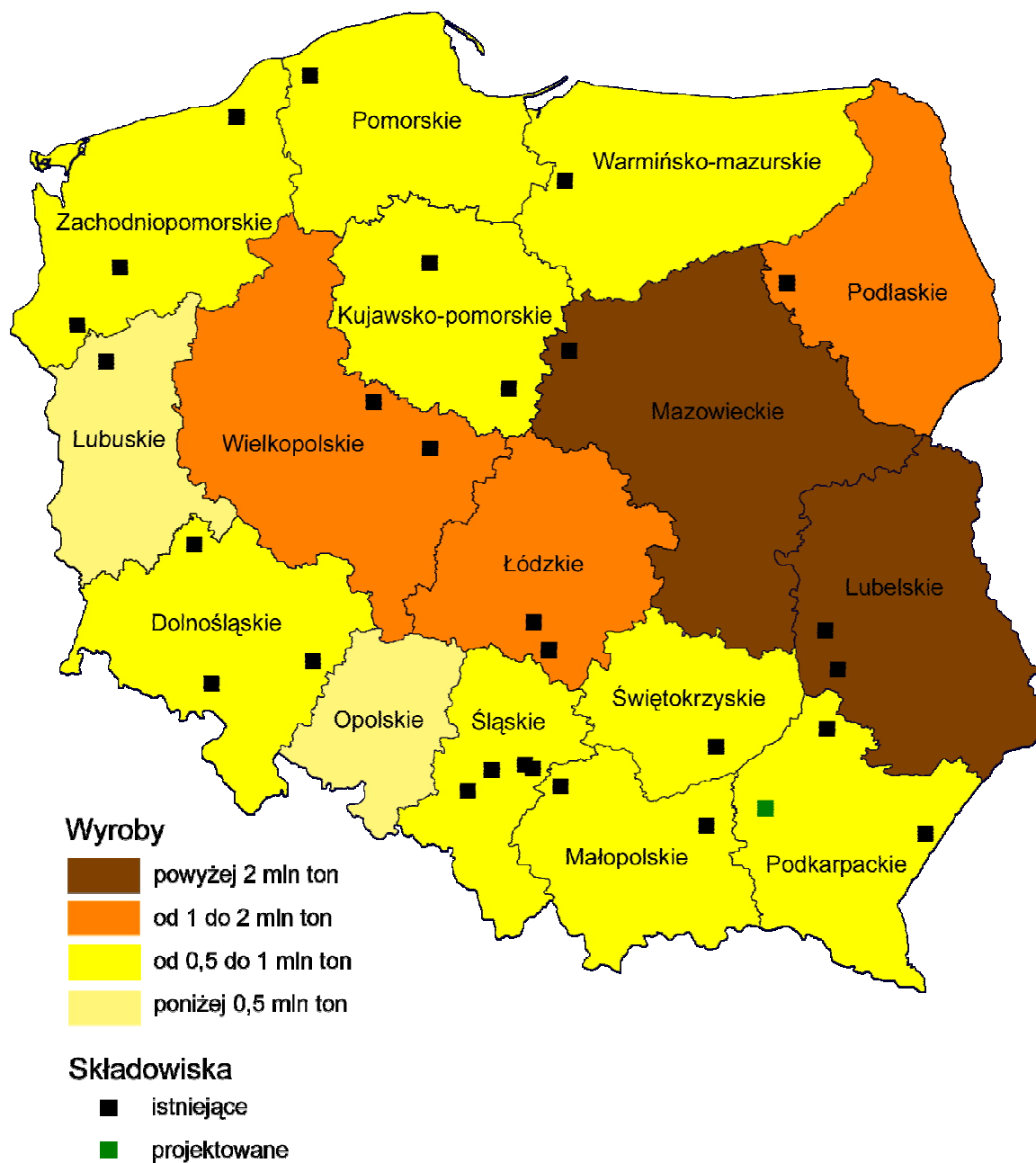
Do połowy 2007 roku na terenie województwa wielkopolskiego funkcjonowało również Składowisko Odpadów Niebezpiecznych w Pasiece, k. Trzemeszna, które przyjmowało odpady azbestowe. Składowisko zarządzane było przez Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo - Usługowe IZOPOL S.A. Trzemeszno, ul. Gnieźnieńska 4

i zakończyło swoją działalność w czerwcu 2007r. Natomiast w czerwcu 2008r. złożono wniosek o rekultywację tego składowiska.

3.2. Szacunkowa ilość azbestu na terenie kraju

Według danych (2000r.) zawartych w „Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”, na terenie kraju znajduje się około 15 466 tys. ton wyrobów zawierających azbest, w tym 14 866 tys. ton płyt azbestowo-cementowych (1 351 500 tys. m²) oraz 600 tys. ton rur i innych wyrobów azbestowo-cementowych. Wszystkie wartości i większość danych ilościowych zostały ujęte szacunkowo, ponieważ nie była przeprowadzona w kraju szczegółowa inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest.

Największe nagromadzenie wyrobów azbestowych występuje na terenie województw mazowieckiego i lubelskiego (pow. 2 mln ton) – **Mapa 1**. Z analizy danych w układzie wojewódzkim wynika, że ilość wyrobów zawierających azbest zabudowanych w obiektach budowlanych na terenie województwa wielkopolskiego wynosi 1 110 140 ton. Natomiast ilość zabudowanych płyt azbestowo-cementowych wynosi 1 050 940 ton, tj. 95 540 000 m² a ilość stosowanych rur azbestowo-cementowych wynosi 59 200 ton.

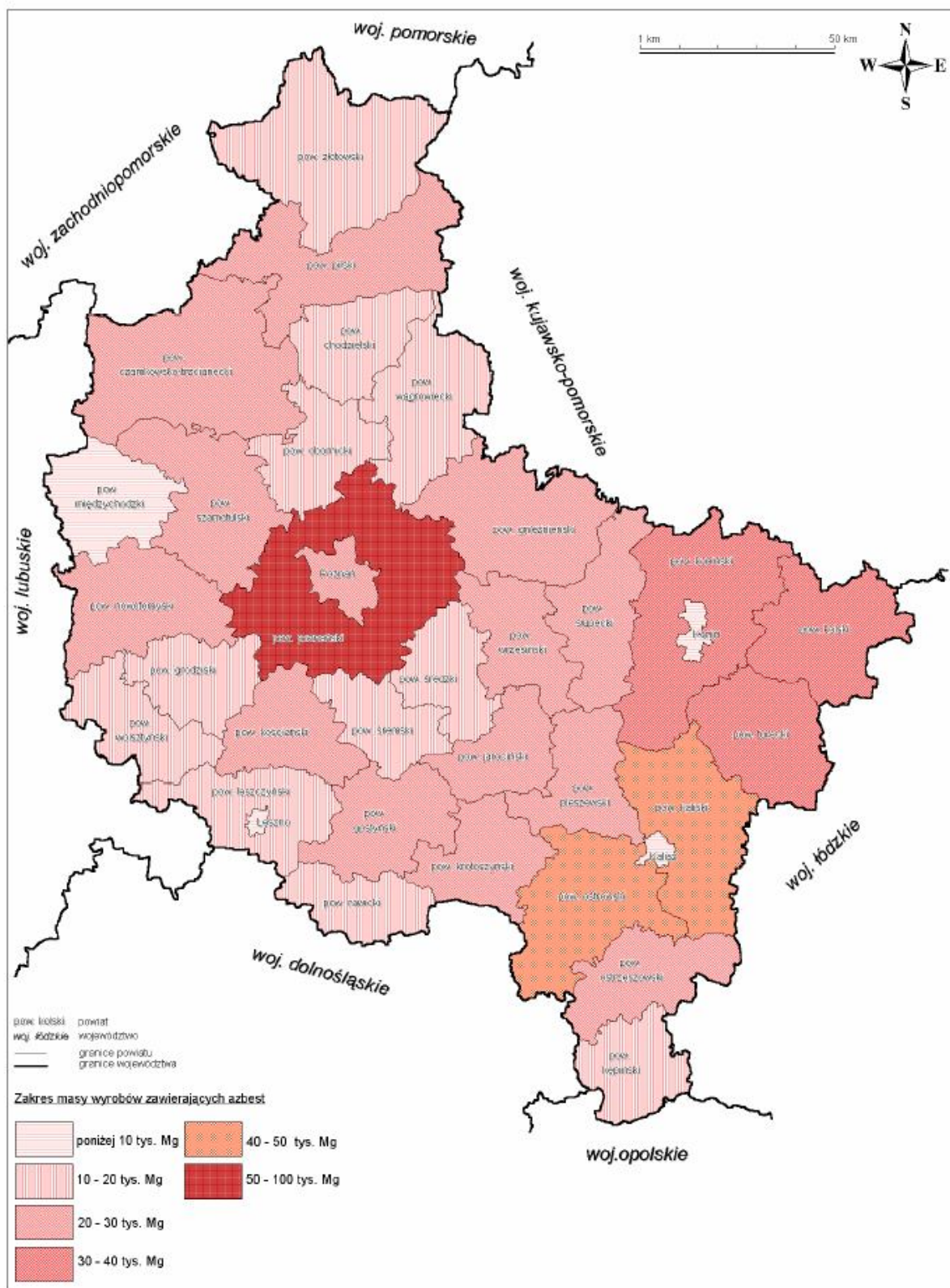

Mapa 1. Nagromadzenie wyrobów zawierających azbest w układzie wojewódzkim oraz składowiska odpadów azbestowych.

(Źródło: Raport z realizacji w latach 2003-2007 „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, stosowanych na terytorium Polski”)

W 2007 roku została utworzona **wojewódzka baza danych o wyrobach i odpadach zawierających azbest (WBDA)**. Baza służy do gromadzenia i przetwarzania informacji uzyskanych z inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest. Baza stanowi narzędzie monitoringu inwentaryzacji i usuwania wyrobów azbestowych. Bazę tworzą urzędy gmin i miast wprowadzając dane o wyrobach zawierających azbest pochodzących z inwentaryzacji obiektów od osób fizycznych oraz urzędy wojewódzkie wprowadzając dane o wyrobach zawierających azbest pochodzących z inwentaryzacji obiektów od osób prawnych. Obecnie jednak nie można na podstawie tej bazy oszacować dokładnej ilości wyrobów zawierających azbest znajdujących się w obiektach na terenie województwa wielkopolskiego ze względu na niepełną inwentaryzację wyrobów azbestowych w poszczególnych gminach województwa lub jej brak. Baza dostępna jest na stronie internetowej **www.bazaazbestowa.pl**.

Zgodnie z WBDA wg stanu na 2007 rok na terenie województwa wielkopolskiego znajduje się ok. 153 301 Mg wyrobów zawierających azbest zabudowanych jako pokrycia dachowe i elewacje. Największą ilość wśród zinwentaryzowanych wyrobów stanowią płyty azbestowo – cementowe – 135 592 Mg. Pozostałą część stanowią rury i złącza azbestowo – cementowe - 17 615 Mg oraz 94 Mg pozostałych wyrobów azbestowych. Na terenie powiatu gnieźnieńskiego znajduje się 26 236 Mg odpadów azbestowych. Najwięcej wyrobów zawierających azbest znajduje się na terenie powiatów: poznańskiego, ostrowskiego, kaliskiego i konińskiego – **Mapa 2**.

Mapa 2. Ilość wyrobów zawierających azbest w układzie powiatowym.
(Źródło: „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla województwa wielkopolskiego”)

3.3. Szkodliwość azbestu

Azbest przez długi okres czasu wykorzystywany był głównie w przemyśle budowniczym, energetycznym oraz samochodowym. Jednak największe zastosowanie znalazł w produkcji wytrzymałych i odpornych na działanie różnych czynników płyt azbestowo – cementowych. Płyty te nazywane eternitem były powszechnie stosowane w budownictwie do krycia dachów, zarówno w budynkach mieszkalnych jak i gospodarczych. Nagromadzenie płyt azbestowo – cementowych na terytorium Polski jest bardzo duże.

Azbest jest zaliczony do dziesięciu najgroźniejszych substancji zanieczyszczających na ziemi. Jest to niebezpieczna substancja chemiczna o udowodnionym działaniu rakotwórczym na człowieka. Szkodliwe oddziaływanie azbestu na zdrowie człowieka stwierdzono stosunkowo późno, ponieważ zmiany chorobowe powstają po wielu latach po narażeniu na azbest.

Szkodliwość azbestu wiąże się z praktycznie niezniszczalnością włókien azbestu, uwalnianiem się elementarnych włókien z materiałów zawierających azbest w miarę ich degradacji oraz rozproszeniem źródeł emisji pyłu azbestu do powietrza związane z powszechnością stosowania wyrobów zawierających azbest.

Działanie chorobotwórcze jest efektem wdychania pyłu azbestowego zawartego w powietrzu. Ryzyko wynikające dla zdrowia z wchłaniania pyłu drogą pokarmową jest znikome. Pył azbestowy może powstawać w wyniku korozji wyrobów zawierających azbest spowodowanych naturalnym starzeniem się materiału lub działaniem czynników atmosferycznych oraz w wyniku ich mechanicznej obróbki, np. cięcia. Usuwanie z dachów i elewacji wyrobów zawierających azbest przez nieprofesjonalne firmy lub na własną rękę, zwiększa zagrożenie pyłem azbestowym. Im więcej włókien azbestowych wdychanych jest do układu oddechowego, tym większe jest ryzyko choroby. Zachorować mogą nie tylko osoby, które miały długotrwały kontakt z azbestem w związku z wykonywaną pracą, ale również te osoby, które oddychały powietrzem z włóknami azbestowymi przez krótki czas.

Najniebezpieczniejsze są włókna najcieńsze i długie, których średnica jest mniejsza niż 3 μm - tzw. włókna respirabilne. Włókna takie przenikają łatwiej do pęcherzyków płucnych i tam się kumulują, a zmiany chorobowe tworzą się dopiero po wielu latach, w których nastąpił bezpośredni kontakt z pyłem azbestowym. Włókna o większych średnicach zatrzymywane są w górnych drogach oddechowych i stamtąd usuwane. Najgroźniejszymi dla organizmu człowieka są włókna azbestu krokidolitowego i amozytowego. Powstawanie zmian chorobowych zależy od wielu czynników, m. in. od rodzaju pyłu azbestowego,

rozmiaru włókien i ich stężenia oraz dawki w ciągu życia, jak również indywidualna zdolność oczyszczania organizmu.

Poniżej przedstawiono przykładowe grubości włókien organicznych i nieorganicznych:

włókno	średnica włókna [nm]
włókno łykowe (len)	12000-80000
bawełna	10000-25000
wełna	2000-50000
włos ludzki	około 38000
włókno szklane	1000-7000
włókno mineralne	3000-9000
azbest chryzotylowy	15-42
azbest amfibolowy	100-300

[1 mm = 1000 μ m, 1 μ m = 1000 nm]

Do najważniejszych chorób, które są wynikiem długotrwałego narażenia na pył azbestowy zalicza się **azbestozę, międzybłoniaka opłucnej i otrzewnej oraz raka płuc**. Krótkotrwałe narażenie na działanie azbestu może prowadzić do zaburzeń oddechowych, bólów w klatce piersiowej oraz podrażnienia skóry i błon śluzowych. Wycofanie wyrobów zawierających azbest powinno wyeliminować te choroby w ciągu następnych dwudziestu do czterdziestu lat.

Azbestoza, zwana również **pylicą azbestową**, czyli śródmiąższowe zwłóknienie tkanki opłucnej z obecnością ciałek lub włókien azbestowych, jest wynikiem nadmiernego zapylenia płuc włóknami azbestowymi. Często określa się tę chorobę jako zawodową, na którą narażeni są pracownicy mający bezpośredni kontakt z pyłem azbestowym. Jest to choroba nieuleczalna, a objawy mogą powstać nawet po dwudziestu latach od narażenia. Pył azbestowy prowadzi do nieodwracalnych zmian w płucach. Okres od zaistnienia choroby do śmierci zależy od ilości wchłoniętego pyłu i czasu narażenia na azbest. Rozpoznanie azbestozy, szczególnie we wczesnych stadiach, stwarza duże trudności ze względu na brak objawów klinicznych choroby oraz zmian radiologicznych. W latach 1976-1996 rozpoznano w Polsce 1314 przypadków azbestozy płuc.

Międzybłoniak opłucnej i otrzewnej jest to choroba, która prowadzi do nieodwracalnych zmian opłucnowych, występujących już przy niewielkim narażeniu na włókna azbestowe. Okres inkubacji choroby może trwać 20 do 40 lat. Zapadalność na

międzybłoniaka opłucnej w Polsce wynosi ok. 5 przypadków na 1mln ludności. Choroba charakteryzuje się wysoką śmiertelnością oraz krótką przeżywalnością wynoszącą około półtora roku od momentu wystąpienia najczęstszych objawów klinicznych w postaci trudności oddechowych, bólów w klatce piersiowej, kaszlu i wysięku w jamie opłucnej. Ekspozycja środowiskowa pyłu azbestowego stanowi ciągle poważne zagrożenie dla zdrowia ludzi. W okresie 1990-2003 odnotowano w naszym kraju 51 przypadków międzybłoniaków opłucnej uznanych za chorobę zawodową. Stan ten świadczy o niedostatecznej wiedzy na temat azbestu jako czynnika etiologicznego międzybłoniaka wśród lekarzy, jak również o nieprzeprowadzaniu dokładnego wywiadu dotyczącego narażenia na azbest w przypadku podejrzenia lub rozpoznania tego nowotworu.

Najczęściej powodowanym przez azbest złośliwym nowotworem dróg oddechowych jest **rak płuc**. Wszystkie typy azbestu powodują raka płuc. Jest to postępująca choroba prowadząca do śmierci. Okres rozwoju może wynosić nawet 25 – 40 lat, a śmierć następuje po dwóch latach od wystąpienia objawów. Nowotwór ten rozwija się głównie u osób zawodowo narażonych na bezpośredni kontakt z pyłem azbestowym oraz u osób mieszkających w bliskości zakładów przetwórstwa azbestu. Do powstania nowotworów płuc przyczyniają się wszystkie rodzaje azbestu, ale największą szkodliwość przypisuje się azbestom amfibolowym. Ilość wykrywanych tego typu nowotworów zwiększa się o około 10% rocznie.

Szkodliwe działanie azbestu może zostać zwielokrotnione w momencie jednoczesnego narażenia organizmu człowieka na inne substancje rakotwórcze, np. węglowodory aromatyczne, metale ciężkie czy dym tytoniowy.

Badania wystąpienia raka płuc w zależności od palenia papierosów i narażenia na azbest wykazały wzmocnienie działania obu tych czynników jednocześnie. Ryzyko wystąpienia raka płuc u osób narażonych na azbest nigdy niepalących jest 5-krotnie wyższe, a u palących 50-krotnie wyższe w porównaniu z osobami nienarażonymi i niepalącymi.

Według ekspertów Światowej Organizacji Zdrowia oraz stanowiska Państwowego Zakładu Higieny przewody wodociągowe wykonane z rur azbestowo – cementowych nie stanowią zagrożenia dla zdrowia ludzi. Nie ma potwierdzonych dowodów, które świadczyłyby o szkodliwym wpływie na zdrowie użytkowników wody przesyłanej rurociągami azbestowo – cementowymi.

W 2007 roku na terenie województwa wielkopolskiego w celu określenia narażenia ludności na włókna azbestu znajdujące się w powietrzu atmosferycznym wykonano pomiary stężenia respirabilnych włókien azbestu. Badania zostały przeprowadzone przez Instytut

Medycyny Pracy w Łodzi. Pomiary przeprowadzono w 74 punktach pomiarowych, w tym także w powiecie gnieźnieńskim. Badania objęły również miasto Witkowo. Wyniki pomiarów porównano z uśrednioną wartością odniesienia dla okresu 1 godziny dla azbestu, która zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U z 2003 r. Nr 1, poz. 12) wynosi $2\ 350\ \mu\text{l}/\text{m}^3$. Wszystkie wyniki pomiarów w województwie wielkopolskim nie przekroczyły limitów stężeń azbestu wyznaczone w w/w rozporządzeniu. Najwyższe średnie stężenia włókien azbestu w powietrzu w badanych punktach województwa wielkopolskiego odnotowano w: Pile – $1\ 467,7\ \mu\text{l}/\text{m}^3$, Raszkowie (powiat ostrowski) – $1\ 110,7\ \mu\text{l}/\text{m}^3$ i Kaczorach (powiat pilski) – $1\ 110,7\ \mu\text{l}/\text{m}^3$. Natomiast w Witkowie wartość średniego stężenia włókien azbestu w powietrzu wynosiła $56,7\ \mu\text{l}/\text{m}^3$. Była to najmniejsza wartość w całym województwie objętym badaniem. Na podstawie przeprowadzonych badań, wskaźnika nagromadzenia wyrobów zawierających azbest oraz ilości tych wyrobów zabudowanych na budynkach mieszkalnych i gospodarczych wyznaczone zostały rejony szczególnego zagrożenia azbestem. Do rejonów tych zaliczono powiaty: ostrowski, m. Kalisz i powiat kaliski, kolski, poznański, turecki, kępiński, gostyński, m. Konin i powiat koniński, jarociński, krotoszyński, pleszewski, rawicki, m. Poznań, obornicki i pilski. Zdecydowana większość tych powiatów leży w południowej, południowo – zachodniej i zachodniej części województwa wielkopolskiego.

4. STAN PRAWNY

4. 1. Regulacje ustawowe

1. *Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 101, poz. 628 z 1998 r. z późn. zm.)* – zakazuje wprowadzania na terytorium Polski azbestu, wyrobów zawierających azbest, produkcji wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest. Zgodnie z ustawą produkcja płyt azbestowo-cementowych została zakończona we wszystkich zakładach w 1998 r., a od 1999 r. nastąpił zakaz obrotu tymi płytami. Ustawa spowodowała zaprzestania stosowania wyrobów zawierających azbest w Polsce.

2. *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628 z późn. zm.)* – określa zasady postępowania z odpadami w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochroną środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności zasady zapobiegania powstawaniu odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko, a także odzysku lub unieszkodliwiania odpadów. Ustaw reguluje obowiązki wytwórców i posiadaczy odpadów oraz całokształt spraw administracyjnych związanych z postępowaniem przy zbieraniu, transporcie, odzysku, unieszkodliwianiu, w tym składowaniu odpadów, a także wymagań technicznych i organizacyjnych dotyczących składowisk odpadów.

3. *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.)* – określa zasady ochrony środowiska i warunki korzystania z jego zasobów z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju. Zawiera postanowienia dotyczące przede wszystkim państwowego monitoringu środowiska, jako systemów pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania informacji o środowisku, opracowania prognoz oddziaływania na środowisko, w tym gospodarki odpadami, a także programów wojewódzkich zmierzających do przestrzegania standardów jakości środowiska, ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem oraz kar i odpowiedzialności za nieprzestrzeganie zasad i przepisów dotyczących ochrony środowiska. Ustaw wprowadza także obowiązek konieczności oznaczenia instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest oraz miejsc, w których się znajduje.

4. *Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 718)*. W art. 30 ust. 3 ustawy znajdziemy zapis odnoszący się m. in. do wyrobów zawierających azbest: właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania

pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych, objętych obowiązkiem zgłoszenia, o którym mowa w ust. 1 cytowanego art., jeżeli ich realizacja może naruszyć ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować:

- o zagrożenie bezpieczeństwa ludzi lub mienia,
- o pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków,
- o pogorszenie warunków zdrowotno-sanitarnych,
- o wprowadzenie, utrwalenie bądź zwiększenie ograniczeń lub uciążliwości dla terenów sąsiednich.

5. *Ustawa z 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085 z późn. zm.)* – reguluje tryb postępowania oraz obowiązki podmiotów określonych ustawą. W art. 54 odnosi się do odpowiednich zapisów ustawy z 19 czerwca 1997r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Ustawa nakłada obowiązek ministrowi właściwemu do spraw gospodarki, do określenia w drodze rozporządzenia w porozumieniu z ministrami właściwymi do spraw: wewnętrznych, transportu i środowiska – sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.

6. *Ustawa z dnia 11 stycznia 2001 r. o substancjach i preparatach chemicznych (Dz. U. Nr 11, poz. 84 z późn. zm.)* – reguluje problematykę dotyczącą substancji i preparatów chemicznych, w tym niebezpiecznych. Określa warunki, zakazy lub ograniczenia produkcji, wprowadzania do obrotu lub stosowania substancji i preparatów chemicznych w celu ochrony przed szkodliwym wpływem tych substancji i preparatów na zdrowie człowieka lub na środowisko.

7. *Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym materiałów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 199, poz. 1671)* – określa zasady przewozu drogowego towarów niebezpiecznych, wymagania w stosunku do kierowców i innych osób wykonujących czynności związane z tym przewozem oraz organy właściwe do sprawowania nadzoru i kontroli w tych sprawach. Przy przewozach materiałów niebezpiecznych w kraju obowiązują przepisy zawarte w załącznikach A i B do Umowy Europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR) – jednolity tekst umowy ADR (Dz. U. Nr 30, poz. 287 z 1999 r.). Przepisy umowy ADR oraz ustawy określają warunki załadunku i wyładunku oraz przewozu odpadów niebezpiecznych na składowisko. Pojazdy powinny być zaopatrzone w świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozów materiałów niebezpiecznych

wydane przez upoważnioną stację kontroli pojazdów, zaś kierowcy pojazdów winni być przeszkoleni w zakresie przewozu towarów niebezpiecznych.

4.2. Akty wykonawcze

1. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206)* – zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych*:

06 07 01* - odpady azbestowe z elektrolizy

06 13 04* - odpady z przetwarzania azbestu

10 11 81* - odpady zawierające azbest (z hutnictwa szkła)

10 13 09* - odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo-azbestowych

15 01 11* - opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy, wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi,

16 01 11* - okładziny hamulcowe zawierające azbest,

16 02 12* - zużyte urządzenia zawierające azbest,

17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest,

17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest,

17 09 03* - inne odpady z remontów i demontażu zawierające substancje niebezpieczne (papy, kity, masy hydroizolacyjne, płytki PCV zawierające azbest),

15 02 02* - sorbenty, materiały filtracyjne, tkaniny do wycierania i ubrania ochronne zanieczyszczone substancjami niebezpiecznymi (ubrania robocze, maski, filtry zanieczyszczone azbestem),

20 01 35* - zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne zawierające niebezpieczne składniki (sprzęt gospodarstwa domowego zawierający izolacje azbestowe).

2. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 lutego 2006 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów (Dz. U. Nr 30, poz. 213)* – określa wzory dokumentów stosowanych do prowadzenia ilościowej i jakościowej ewidencji odpadów celem zapewnienia kontroli ich przemieszczania. Do prowadzenia ewidencji odpadów obowiązani są posiadacze odpadów, w tym także wytwórcy odpadów. Ewidencję odbywa się za pomocą dwóch dokumentów: karty ewidencji odpadów oraz karty przekazania odpadów (**zał. nr 4**). Karta przekazania odpadu wypełniana jest przez posiadacza przekazującego odpady na rzecz innego posiadacza odpadów, w dwóch egzemplarzach. Posiadacz odpadów, który odpady przejmuje zobowiązany jest do potwierdzenia na karcie

przekazania odpadu fakt przyjęcia odpadu. Karty informacyjne są podstawą do naliczania opłat za korzystanie ze środowiska wnoszonych na rachunek urzędu marszałkowskiego właściwego ze względu na miejsce składowania odpadów.

3. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 grudnia 2001 r. w sprawie zakresu informacji oraz wzorów formularzy służących do sporządzania i przekazywania zbiorczych zestawień danych (Dz. U. Nr 152, poz. 1737)* – określa wzory formularzy do sporządzania i przekazywania zbiorczego zestawienia odpowiednich danych.

4. *Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. Nr 217, poz. 1833)* – określa najwyższe dopuszczalne stężenia w środowisku pracy – pyłów zawierających azbest:

- pyły zawierające azbest chryzotyl – 1,0 mg/m³,
- włókna respirabilne – 0,2 mg/m³,
- pyły zawierające azbest krokidolit – 0,5 mg/m³,
- włókna respirabilne – 0,2 mg/m³.

5. *Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu i sposobu stosowania przepisów o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 236, poz. 1986 z późn. zm.)*. Przepisy o przewozie drogowym materiałów niebezpiecznych stosuje się odpowiednio do transportu odpadów niebezpiecznych spełniających określone w tych przepisach kryteria klasyfikacyjne dla zaliczenia ich do jednej z klas towarów niebezpiecznych. Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz odpady izolacyjne zawierające azbest wymagają zastrzonych przepisów przy ich transporcie. Transportujący odpady niebezpieczne obowiązany jest do posiadania karty ewidencji odpadu, dokumentu obrotu odpadami niebezpiecznymi i dokumentu przewozowego materiałów niebezpiecznych wg wymagań ADR.

6. *Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 20 grudnia 2002 r. w sprawie kursów doszkalających dla kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne (Dz. U. Nr 236, poz. 1987 z późn. zm.)*. Określa szczegółowe wymagania w stosunku do podmiotów prowadzących kursy doszkalające oraz wzory zezwoleń na ich powadzenie. Kierowca wyznaczony do przewozu odpadów zawierających azbest obowiązany jest posiadać świadectwo ukończenia kursu doszkalającego kierowców pojazdów przewożących materiały niebezpieczne, wydane przez jednostkę upoważnioną przez marszałka województwa.

7. *Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu niektórych towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 237, poz. 2011)* – określa szczegółowe warunki i tryb wydawania świadectwa dopuszczenia pojazdów do przewozu towarów niebezpiecznych, jego wzór i sposób wypełnienia.

8. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 października 2008 r. w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska (Dz. U. Nr 196, poz. 1217)* – określa stawki opłat za umieszczenie odpadów zawierających azbest na składowisku od 1 stycznia 2009r. Opłaty te przedstawiają się następująco dla poszczególnych odpadów:

06 07 01* - odpady azbestowe z elektrolizy – 40,91 zł/Mg

06 13 04* - odpady z przetwarzania azbestu – 45,91 zł/Mg

10 11 81* - odpady zawierające azbest (z hutnictwa szkła) – 45,91 zł/Mg

10 13 09* - odpady zaw. azbest z produkcji elementów cementowo-azbestowych-45,91 zł/Mg

15 01 11* - opakowania z metali zawierające niebezpieczne porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi – 45,91 zł/Mg

16 01 11* - okładziny hamulcowe zawierające azbest – 45,91 zł/Mg

16 02 12* - zużyte urządzenia zawierające azbest – 45,91 zł/Mg

17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest – 0 (100,00¹) zł/Mg

17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest 0 (100,00¹) zł/Mg.

[¹ wysokość jednostkowej stawki opłaty, którą stosuje się w przypadku ustalania opłaty podwyższonej lub administracyjnej kary pieniężnej (zgodnie z art. 293 oraz 309 ustawy – Prawo ochrony środowiska)]

9. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2002 r. w sprawie sposobu przedkładania wojewodzie informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. Nr 175, poz. 1439)* – określa terminy, sposoby przedkładania wojewodzie przez organa władz samorządowych informacji o rodzaju, ilości i miejscu występowania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest.

10. *Rozporządzenie Ministra Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192, poz. 1876)*. Rozporządzenie wprowadza obowiązek inwentaryzacji przez właściciela lub zarządzającego (osobę fizyczną) miejsc, gdzie był lub jest wykorzystywany azbest (**zał. nr 2**), oraz składania stosownych informacji do wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Osoby prawne składają sprawozdania wojewodzie.

11. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko (Dz. U. 2004 r. Nr 257, poz. 2573 z późn. zm.).* Sporządzenia raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko wymaga transport lub unieszkodliwianie azbestu lub wyrobów zawierających azbest w ilości nie niższej niż 200 ton rocznie.

12. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U z 2003 r. Nr 1, poz. 12).* Rozporządzenie określa limity stężenia azbestu w powietrzu. Wartość odniesienia dla azbestu wynosi 2350 włókien/m³ dla 1 godziny i 250 włókien/m³ dla roku kalendarzowego.

13. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu, czasu i sposobu oraz warunków prowadzenia monitoringu składowisk odpadów (Dz. U. Nr 220, poz. 1858).* Rozporządzenie określa zasady monitoringu wszystkich typów składowisk.

14. *Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny (Dz. U. Nr 191, poz. 1595).* W sposób nieselektywny mogą być składowane odpady o następujących kodach: 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest, 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest. Oznacza to, że odpady tych rodzajów mogą być składowane wspólnie, na tym samym składowisku odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, ale nie wolno tych odpadów mieszać i składować z innymi odpadami niebezpiecznymi.

15. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów (Dz. U. Nr 61, poz. 549).* Określa wymagania dotyczące składowisk dla odpadów zawierających azbest.

16. *Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 Nr 71, poz. 649).* Określa obowiązki wykonawcy prac polegających na bezpiecznym użytkowaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest; sposoby i warunki bezpiecznego użytkowania oraz usuwania wyrobów zawierających azbest; warunki przygotowania do transportu i transportu wyrobów i odpadów zawierających azbest do miejsca ich składowania oraz wymagania, jakim powinno odpowiadać oznakowanie

wyrobów i odpadów zawierających azbest. Rozporządzenie nakłada na właścicieli lub zarządców obiektów, urządzeń budowlanych, instalacji przemysłowych lub innych miejsc zawierających azbest, obowiązek okresowej kontroli stanu tych wyrobów oraz sporządzania oceny stanu i możliwości użytkowania wyrobów zawierających azbest zgodnie z załącznikiem nr 1 do rozporządzenia (ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest – **zał. nr 1**). Za pomocą odpowiedniej skali punktowej określa się stopień pilności dokonania wymiany lub naprawy. Zostały określone trzy stopnie pilności: I – wymagana bezzwłoczna wymiana lub naprawa, II – ponowna ocena po roku i III – ponowna ocena w terminie do pięciu lat. Ocena jest przekazywana właściwemu organowi nadzoru budowlanego.

17. *Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. z 2005 r. Nr 216, poz. 1824).* Określa obowiązki pracodawcy zatrudniającego pracowników przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

18. *Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełnienia i aktualizacji (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 109).* Wprowadza obowiązek dla pracodawcy, który zatrudnia lub zatrudniał osobę w warunkach narażenia zawodowego na działanie pyłów zawierających azbest, do prowadzenia książeczki, w której wpisuje się i aktualizuje badania profilaktyczne tej osoby, dane osobowe wraz z danymi dotyczącymi okresu zatrudnienia w warunkach narażenia na pył azbestowy oraz szczegółowe współczynniki tego narażenia.

19. *Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 grudnia 2004r. w sprawie substancji, preparatów, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (Dz. U. Nr 280, poz. 2771 z późn. zm.).* Rozporządzenie określa m. in. obowiązki pracodawcy przy prowadzeniu prac w kontakcie ze szkodliwymi substancjami, w tym z azbestem.

20. *Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 czerwca 2008r. w sprawie rodzajów odpadów, których przywóz w celu unieszkodliwiania jest zabroniony (Dz. U. Nr 119, poz. 769).* Rozporządzenie zabrania przywozu i składowania na terenie Polski odpadów zawierających azbest.

4.3. Wybrane akty Unii Europejskiej

1. Dyrektywa Rady Nr 83/477/EWG z dnia 19 września 1983r. w sprawie ochronie pracowników przed zagrożeniem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy (nowelizacja Dyrektywą Rady Nr 91/382/EWG).
2. Dyrektywa Rady Nr 90/394/EWG z dnia 28 czerwca 1990r. w sprawie ochrony pracowników przed zagrożeniem dotyczącym narażenia na działanie czynników rakotwórczych podczas pracy (nowelizacja Dyrektywą Rady Nr 99/38/WE).
3. Dyrektywa Rady NR 87/217/EWG z dnia 19 marca 1987r. w sprawie ograniczenia zanieczyszczenia środowiska azbestem i zapobiegania temu zanieczyszczeniu.
4. Dyrektywa Rady Nr 76/769/EWG z dnia 27 lipca 1976r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych.
5. Dyrektywa Rady Nr 91/659/EWG z dnia 3 grudnia 1991r. dostosowująca do postępu technicznego załącznik I do dyrektywy Rady Nr 76/769/EWG z dnia 27 lipca 1976r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych.
6. Dyrektywa Rady Nr 75/422/EWG z dnia 15 lipca 1975r. w sprawie odpadów.
7. Dyrektywa Rady Nr 91/689/WE z dnia 12 grudnia 1991r. w sprawie odpadów niebezpiecznych.
8. Dyrektywa Rady Nr 94/31/WE z dnia 27 czerwca 1994r. zmieniająca dyrektywę Rady 91/689/WE z dnia 12 grudnia 1991r. w sprawie odpadów niebezpiecznych.
9. Decyzja Komisji Nr 2000/532/WE z dnia 3 maja 2000r. zastępująca decyzję Komisji 94/3/WE ustanawiającą wykaz odpadów.
10. Decyzja Komisji Nr 2001/118/WE z dnia 16 stycznia 2001r. zmieniająca decyzję Komisji 2000/532/WE w zakresie wykazu odpadów.
11. Decyzja Komisji Nr 2001/573/WE z dnia 23 lipca 2001r. zmieniająca decyzję Komisji 2000/532/WE w zakresie odpadów.
12. Decyzja Rady Nr 2003/33/WE z dnia 19 grudnia 2002r. ustanawiająca kryteria i procedury przyjęcia odpadów na składowiska.
13. Dyrektywa Rady Nr 99/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999r. w sprawie składowania odpadów.

14. Dyrektywa Rady Nr 84/360/EWG z dnia 28 czerwca 1984r. w sprawie zwalczania zanieczyszczeń z zakładów przemysłowych.
15. Dyrektywa Rady Nr 89/106/EWG z dnia 21 grudnia 1988r. w sprawie zbliżenia ustaw i aktów wykonawczych Państw Członkowskich dotyczących wyrobów budowlanych.
16. Rozporządzenie Rady 259/93/EWG z dnia 1 lutego 1993r. w sprawie nadzoru i kontroli przesyłania odpadów w obrębie, do Wspólnoty Europejskiej oraz poza jej obszar.
17. Dyrektywa Rady Nr 98/24/WE z dnia 7 kwietnia 1998r. w sprawie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracowników przed ryzykiem związanym ze środkami chemicznymi w pracy.
18. Dyrektywa Rady 96/61/WE z dnia 24 września 1996r. w sprawie zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli.

4.4. Programy strategiczne

„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” – przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 14 maja 2002 r. Określa główne kierunki działania w okresie 30-tu lat, potrzebne środki na realizację „Programu...”, a także podaje szacunkowe ilości wyrobów zawierających azbest w całym kraju oraz poszczególnych województwach.

Dnia 4 marca 2008r. został przyjęty przez Radę Ministrów **Raport z realizacji w latach 2003-2007 „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, stosowanych na terytorium Polski”**. W tym czasie resort gospodarki rozdysonował środki budżetowe w wys. 6 mln zł, m.in. na utworzenie i funkcjonowanie Ośrodka Referencyjnego Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem oraz przeszkolenie czterech tysięcy pracowników administracji publicznej w zakresie szczegółowych przepisów i procedur dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Wsparcie finansowe uzyskały inicjatywy samorządu terytorialnego, mające na celu oczyszczenie miejsc publicznych z azbestu, natomiast osobom fizycznym i spółdzielniom mieszkaniowym umożliwiono skorzystanie z preferencyjnych kredytów na działania związane z usuwaniem azbestu.

Zbadano zanieczyszczenie azbestem ok. 90 % powierzchni kraju oraz przeprowadzono badania zdrowotne ludności w rejonach zagrożonych.

Uruchomiono wojewódzką bazę danych o azbecie i odpadach zawierających azbest (WBDA) dostępną w Internecie na stronie www.bazaazbestowa.pl oraz system monitoringu

realizacji Programu. Przeprowadzono także szeroką kampanię informacyjną w mediach oraz zorganizowano cykl regionalnych konferencji prasowych i audycji radiowych.

Ponadto rozpowszechniono poradnik stosowania przepisów i procedur dotyczących pozyskiwania z krajowych i zagranicznych funduszy pomocowych dodatkowych środków finansowych na usuwanie materiałów zawierających azbest. Przygotowano też, do rozpowszechniania w Internecie, film informacyjno – popularyzacyjny dla właścicieli, użytkowników i zarządców obiektów użyteczności publicznej na temat bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest.

Ministerstwo Gospodarki zaproponowało także ustanowienie wieloletniego programu pod nazwą **„Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2008-2032”**, zawierający propozycje wielu nowych działań, który resort zamierza w najbliższym czasie poddać konsultacjom społecznym i międzyresortowym.

„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” nakłada na samorzady województw, powiatów i gmin zadania polegające na przygotowaniu i aktualizacji odpowiednio, wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest. Celem tych programów jest bezpieczne usunięcie azbestu i wyrobów zawierających azbest oraz bezpieczne ich unieszkodliwienie. Proces ten powinien zakończyć się w 2032r.

Dnia 24 czerwca 2008r. uchwałą nr XIX/201/2008 został przyjęty przez Radę Powiatu Gnieźnieńskiego **„Powiatowy program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Powiatu Gnieźnieńskiego”**.

Dnia 27 października 2008r. Sejmik Województwa Wielkopolskiego podjął uchwałę Nr XXVIII/389/08 w sprawie uchwalenia **„Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla województwa wielkopolskiego**.

Polityka ekologiczna państwa w latach 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016 określa w szczególności cele i priorytety ekologiczne, rodzaj i harmonogram działań proekologicznych oraz środki niezbędne do osiągnięcia celów. Strategicznym celem polityki ekologicznej państwa jest m. in. zapobieganie zagrożeniom zdrowia w środowisku i ograniczenie ryzyka dla zdrowia wynikającego z narażenia na szkodliwe oddziaływanie azbestu. W okresie perspektywicznym do 2025r. główne kierunki w zakresie ochrony powietrza obejmują pełną realizację zobowiązań wynikających z wymogów międzynarodowych i dotyczących wyeliminowania lub ograniczenia produkcji i użytkowania wszystkich substancji i produktów zawierających niebezpieczne zanieczyszczenia dla

powietrza (metale ciężkie, trwałe zanieczyszczenia organiczne, substancje niszczące warstwę ozonową, azbest i inne).

Krajowy plan gospodarki odpadami 2010 – przyjęty Uchwałą Rady Ministrów nr 233 z 29 grudnia 2006r. Dokument określa zamierzenia mające na celu poprawę sytuacji w środowisku, związanej z zagrożeniem odpadami. W krajowym planie gospodarki odpadami jako cel nadrzędny związany z odpadami zawierającymi azbest wyznaczono bezpieczne dla zdrowia ludzi usunięcie wyrobów azbestowych i zdeponowanie ich na wyznaczonych składowiskach w sposób eliminujący ich negatywne oddziaływanie. Elementami realizacji w/w zdania są:

- opracowanie na poziomie wojewódzkim baz informacyjnych zawierających dane dotyczące lokalizacji, ilości i stanu wyrobów zawierających azbest, na podstawie danych uzyskanych z przeglądów realizowanych przez właścicieli lub zarządców nieruchomości,
- organizacja kampanii reklamowo – propagandowej w zakresie postępowania z odpadami zawierającymi azbest,
- monitoring usuwania oraz prawidłowego postępowania z odpadami zawierającymi azbest,
- opracowanie programów usuwania wyrobów zawierających azbest na poziomie wojewódzkim, powiatowym i gminnym,
- nowelizacja przepisów prawnych zgodnie z „Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”,
- w zakresie inwestycyjnym – do 2014r. adaptacja istniejących składowisk (wydzielenie osobnej kwatery do deponowania odpadów zawierających azbest na terenie istniejących składowisk odpadów komunalnych) i budowę nowych 40 składowisk, a do końca 2032r. budowa 84 składowisk.

4.5. Obowiązki wynikające z użytkowania, usuwania, transportu i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest

Obowiązki właścicieli, zarządców lub użytkowników przy bezpiecznym użytkowaniu wyrobów zawierających azbest:

- przeprowadzenie kontroli stanu wyrobów zawierających azbest i sporządzenie w dwóch egzemplarzach oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest (**zał. nr 1**),

- przekazanie egzemplarza oceny właściwemu organowi nadzoru budowlanego,
- dokonanie inwentaryzacji zastosowanych wyrobów zawierających azbest, poprzez sporządzenie spisu z natury, a następnie ujęcie wyniku inwentaryzacji w informacji o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania (**zał. nr 2**),
- przedłożenie informacji o inwentaryzacji w formie pisemnej wojewodzie (osoby fizyczne, którzy nie są przedsiębiorcami przedkładają informację odpowiednio wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta),
- właściwe zabezpieczanie wyrobów z azbestem: obudowanie pyłoszczelną przegrodą lub pokrycie powłoką przy użyciu substancji impregnujących, które uniemożliwią kruszenie się azbestu,
- zgłoszenie prac polegających na zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest do właściwego organu administracji architektoniczno-budowlanej,
- zabezpieczenie wyrobów niezakwalifikowanych do usunięcia przez:
  - zabudowę przestrzeni, w której znajdują się wyroby zawierające azbest szczelną przegrodą bez naruszenia samego wyrobu,
  - pokrywanie wyrobów lub powierzchni zawierających azbest szczelną powłoką z głęboko penetrujących środków wiążących azbest,
  - podczas prac z tymi wyrobami nie stosowanie obróbki mechanicznej,
- oznakowanie miejsca, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (**zał. nr 9**),
- zaznaczenie w planach sytuacyjnych miejsca występowania wyrobów zawierających azbest,
- dla pomieszczeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest:
  - sporządzanie corocznie planu kontroli jakości powietrza obejmującego pomiary stężenia azbestu,
  - umieszczenie w widocznym miejscu instrukcji bezpiecznego postępowania i ochrony przed narażeniem na pył azbestowy,
  - umieszczenie oznakowania na instalacji lub urządzeniu zawierającym azbest, a w przypadku braku takiej możliwości, umieszczenie oznakowania w widocznym miejscu w każdym pomieszczeniu, w którym znajduje się instalacja lub urządzenie, dodając ostrzeżenie „*Pomieszczenie zawiera azbest*”.

Obowiązki właścicieli, zarządców lub użytkowników przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest:

- zgłoszenie prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest do właściwego organu administracji architektoniczno-budowlanej (**zał. nr 5**),
- uzyskanie od wykonawcy prac i przechowywanie, przez co najmniej 5 lat pisemnego oświadczenia o prawidłowości wykonania prac oraz o oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego, z zachowaniem właściwych przepisów technicznych i sanitarnych,
- sporządzenie informacji o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystywanie zostało zakończone (**zał. nr 3**),
- przedłożenie informacji o zakończeniu prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest w formie pisemnej wojewodzie (osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami przedkładają informację wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta),
- dla pomieszczeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest usunięcie wyrobów zawierających azbest w przypadku przekroczenia najwyższego dopuszczalnego stężenia pyłów zawierających azbest w środowisku pracy.

Obowiązki wytwórców odpadów zawierających azbest:

- uzyskanie odpowiednio zezwolenia, pozwolenia, decyzji zatwierdzenia programu gospodarowania odpadami niebezpiecznymi albo złożenia organowi informacji o sposobie gospodarowania odpadami niebezpiecznymi,
- przeszkolenie przez uprawnioną instytucję zatrudnianych pracowników, którzy wykonują prace polegające na zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu tych wyrobów oraz przestrzegania procedur dotyczących bezpiecznego postępowania,
- opracowania przed rozpoczęciem prac szczegółowego planu prac usuwania wyrobów zawierających azbest, obejmującego w szczególności:
  - identyfikację azbestu w przewidzianych do usunięcia wyrobach, na podstawie udokumentowanej informacji od właściciela lub zarządcy obiektu,
  - informacje o technikach wykonywania planowanych prac,
  - zakres niezbędnych zabezpieczeń pracowników oraz środowiska przed narażeniem na szkodliwość emisji azbestu,
  - prowadzenie monitoringu powietrza,

- posiadania niezbędnego wyposażenia technicznego podczas prac,
- zgłoszenie prac polegających na usunięciu wyrobów zawierających azbest właściwemu organowi nadzoru budowlanego,
- potwierdzenie prawidłowości prowadzenia prac polegających na usuwaniu wyrobów wynikiem badania jakości powietrza,
- zapewnienie warunków bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest z miejsca ich występowania, poprzez:
  - ogrodzenia terenu prac z zachowaniem bezpiecznej odległości od traktów komunikacyjnych, przy zastosowaniu osłon zabezpieczających przed przenikaniem azbestu do środowiska,
  - umieszczenia w strefie prac w widocznym miejscu tablic informacyjnych o następującej treści: „*Uwaga! Zagrożenie azbestem*” a w przypadku prowadzenia prac z wyrobami zawierającymi krokidolit treść tablic informacyjnych powinna być następująca: „*Uwaga! Zagrożenie azbestem – krokidolitem*” (**zał. nr 9**),
  - zastosowania w obiekcie, w którym prowadzone są prace, odpowiednich zabezpieczeń przed pyleniem i narażeniem na azbest, w tym uszczelnienia otworów okiennych i drzwiowych, a także innych zabezpieczeń przewidzianych w planie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia,
  - codziennego usuwania pozostałości pyłu azbestowego ze strefy prac przy zastosowaniu podciśnieniowego sprzętu odkurzającego lub metodą czyszczenia na mokro,
  - izolowania pomieszczeń, w których zostały przekroczone dopuszczalne wartości stężeń pyłu azbestowego dla obszaru prac,
  - stosowania zespołu szczelnych pomieszczeń, w których następuje oczyszczenie pracowników z azbestu, przy usuwaniu pyłu azbestowego przekraczającego dopuszczalne wartości stężeń,
- prowadzenie prac związanych z usuwaniem wyrobów azbestowych w sposób uniemożliwiający emisję azbestu do środowiska oraz powodujący zminimalizowanie pylenia przez:
  - nawilżanie wodą wyrobów zawierających azbest przed ich demontażem i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy,
  - demontaż całych wyrobów bez jakiegokolwiek uszkodzenia, tam gdzie jest to technicznie możliwe,

- prowadzenie kontrolnego monitoringu powietrza w przypadku stwierdzenia występowania przekroczeń najwyższych dopuszczalnych stężeń pyłu azbestu w środowisku pracy, w miejscach prowadzonych prac, w tym również z wyrobami zawierającymi krokidolit,
- codzienne zabezpieczanie zdemontowanych wyrobów i odpadów zawierających azbest oraz ich magazynowanie na wyznaczonym i zabezpieczonym miejscu,
- złożenia właścicielowi, użytkownikowi lub zarządcy nieruchomości, pisemnego oświadczenia o prawidłowości wykonania prac oraz o oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego, z zachowaniem właściwych przepisów technicznych i sanitarnych.

Obowiązki podmiotu prowadzącego działalność w zakresie zbierania i transportu odpadów zawierających azbest:

- posiadacz odpadów zawierających azbest, który prowadzi działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów, obowiązany jest do uzyskania zezwolenia na prowadzenie tej działalności,
- transportujący odpady niebezpieczne obowiązany jest do posiadania karty ewidencji odpadu, dokumentu obrotu odpadami niebezpiecznymi i dokumentu przewozowego materiałów niebezpiecznych wg wymagań ADR,
- kierowca wyznaczony do przewozu odpadów zawierających azbest obowiązany jest posiadać świadectwo ukończenia kursu doszkalającego kierowców pojazdów przewożących materiały niebezpieczne,
- pojazdy powinny być zaopatrzone w świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozów materiałów niebezpiecznych wydane przez upoważnioną stację kontroli pojazdów,
- stosowanie przepisów o przewozie towarów niebezpiecznych,
- oznakowanie odpadów zawierających azbest,
- wykonanie transportu wyrobów i odpadów zawierających azbest, dla których przepisy o transporcie towarów niebezpiecznych nie ustalają szczególnych warunków przewozowych, w sposób uniemożliwiający emisję azbestu do środowiska:
  - przez szczelne opakowanie w folię polietylenową,
  - zestalenie przy użyciu cementu, a następnie po utwardzeniu szczelne opakowanie w folię polietylenową,
  - szczelne opakowanie odpadów pozostających w kontakcie z azbestem i zakwalifikowanych jako odpady o gęstości objętościowej mniejszej niż 1.000 kg/m³

- w worki z folii polietylenowej o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm, a następnie umieszczenie w opakowaniu zbiorczym z folii polietylenowej i szczelne zamknięcie,
- utrzymywanie w stanie wilgotnym odpadów zawierających azbest w trakcie ich przygotowywania do transportu,
  - znakowanie opakowań,
  - magazynowanie przygotowanych do transportu opakowań w osobnych miejscach zabezpieczonych przed dostępem osób niepowołanych,
- umocowanie ładunku odpadów zawierających azbest tak, aby w trakcie transportu nie był narażony na wstrząsy, przewracanie lub wypadnięcie z pojazdu,
  - składowanie odpadów zawierających azbest na składowiskach odpadów niebezpiecznych lub na wydzielonych częściach składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne.

Wykaz podmiotów posiadających decyzje Starosty Gnieźnieńskiego zatwierdzające program gospodarki odpadami niebezpiecznymi (dot. odpadów zawierających azbest) przedstawiono w **załączniku nr 6**. Podmioty te są uprawnione do usuwania, zbierania i transportu wyrobów zawierających azbest.

Obowiązki podmiotu prowadzącego działalność w zakresie unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest:

- odpady zawierające azbest nie mogą być poddawane procesowi odzysku lub innemu powtórnemu wykorzystaniu i muszą być wyłącznie unieszkodliwiane przez składowanie na składowiskach odpadów niebezpiecznych. Zasady składowania odpadów niebezpiecznych reguluje ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach,
- w szczególnych przypadkach jest możliwe deponowanie odpadów azbestowych na wydzielonych częściach składowisk innych niż niebezpieczne z wyjątkiem składowisk odpadów obojętnych – wymagane zezwolenie starosty,
- odpady zawierające azbest mogą być deponowane w specjalnie wykonanych zagłębieniach terenu, ze ścianami bocznymi zabezpieczonymi przed obsypywaniem,
- składowanie odpadów azbestowych powinno być zakończone na poziomie 2m poniżej terenu otoczenia, a następnie po wypełnieniu odpadami wypełnione ziemią do poziomu otoczenia,
- miejsce składowania musi być oznakowane i zaznaczone na planie sytuacyjnym składowiska,

- prace związane ze składowaniem odpadów tego rodzaju należy prowadzić w sposób zabezpieczający przed emisją pyłu azbestowego do powietrza,
- odpady zawierające azbest muszą być zapakowane a powierzchnia składowanych odpadów powinna być zabezpieczona przez przykrycie folią,
- po wypełnieniu odpadami azbestowymi wydzielonej kwatery składowiska należy przykryć ją warstwą gruntu mineralnego, a następnie zrehabilitować,
- niedopuszczalne jest zagęszczanie odpadów zawierających azbest, poruszanie się pojazdów mechanicznych po powierzchni składowanych odpadów oraz wykonywanie innych prac ziemnych, czy odwiertów.

Obowiązki gminy

Obowiązkiem gmin jest informowanie mieszkańców o szkodliwości azbestu i wyrobów budowlanych zawierających azbest na stan zdrowia ludzi oraz o konieczności usunięcia wyrobów zawierających azbest. Informacje te warto zamieszczać na tablicach informacyjnych, na stronie internetowej urzędu gminy, różnego rodzaju ulotkach i plakatach. Ważnym elementem przekazywania informacji mogą być spotkania z mieszkańcami gminy. Gminy powinny również przygotować określone procedury związane z usuwaniem azbestu od momentu złożenia wniosku o likwidację wyrobów budowlanych zawierających azbest do momentu bezpiecznego składowania tych wyrobów na składowisku odpadów niebezpiecznych.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2002 r. w sprawie sposobu przedkładania wojewodzie informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. Nr 175, poz. 1439) nakłada obowiązek na władze samorządowe do okresowego przedkładania wojewodzie informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest. Taką informację należy składać do dnia 31 marca każdego roku za poprzedni rok kalendarzowy.

Obowiązkiem wójta/burmistrza/prezydenta jest również przygotowywanie rocznych sprawozdań finansowych z realizacji „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest” oraz monitoring tych prac oraz okresowa aktualizacja Programu.

5. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY I MIASTA WITKOWO

Gmina Witkowo położona jest w północno wschodniej części województwa wielkopolskiego w powiecie gnieźnieńskim. Od zachodu i północy graniczy z gminą Niechanowo i Trzemeszno, należącymi do powiatu gnieźnieńskiego, od południowego zachodu i północnego wschodu graniczy z gminami powiatu słupeckiego (Strzałkowo, Powidz i Orchowo). Gmina leży na obszarze falistej Wysoczyzny Gnieźnieńskiej (ok. 110-120 m n.p.m.), będącej częścią Niziny Wielkopolskiej. Przez teren gminy i miasta Witkowo przebiega droga wojewódzka nr 260 Gniezno – Wólka.

Gmina Witkowo zajmuje powierzchnię 18 440 ha, w tym miasto 830 ha. Liczba mieszkańców wynosi 13 968 osób, w tym miasto 8 194 osób. W skład organizacyjny gminy wchodzi 26 wsi sołeckich i miasto Witkowo, stanowiące siedzibę władz samorządowych i centrum gospodarczo - handlowe. Część północna oraz wschodnia gminy pokryta jest w dużej mierze lasami (około 3,8 tys. ha, co stanowi ok. 20,61% powierzchni gminy) oraz jeziorami. Największe to Jezioro Niedzięgiel (Skorzęcińskie) o powierzchni 638 ha. Gmina ma bogate i różnorodne środowisko przyrodnicze z cenną przyrodą.

Z sieci wodociągowej korzysta 99,8% mieszkańców gminy, natomiast z kanalizacji sanitarnej korzysta 95% mieszkańców miasta i 66,5% mieszkańców wsi. Ścieki komunalne z terenu gminy doprowadzane są do oczyszczalni biologiczno – mechanicznej w Małachowie Wierzbicznym o max. przepustowości 2400m³/dobę. Gmina posiada własne składowisko odpadów komunalnych zlokalizowane w miejscowości Chłądowo o całkowitym obszarze 3ha i docelowej pojemności 72 tys. m³.

Gmina Witkowo pod względem gospodarczym charakteryzuje się strukturą rolno – przemysłową z dominującym przewagą rolnictwa i przetwórstwa rolno – spożywczego. W gminie zarejestrowanych jest ok 1100 różnej wielkości podmiotów gospodarczych, wśród których dominują przetwórstwo, handel detaliczny i budownictwo. Na terenie gminy położony jest Ośrodek Wypoczynkowy w Skorzęcinie.

W 1998r. został utworzony Powidzki Park Krajobrazowy, który obejmuje 26,57% powierzchni gminy. Jest to obszar chroniony ze względu na wartości przyrody ożywionej i nieożywionej, historyczne i kulturalne. Ogólna powierzchnia Parku to 24 600 ha, z czego na lasy przypada 5500 ha, użytki rolne 16100 ha oraz wody 3000 ha. Administracyjnie Park leży na terenie trzech powiatów: gnieźnieńskiego (gm. Witkowo), słupeckiego (gm. Słupca,

Powidz, Orchowo i Ostrowite) i konińskiego (gm. Kleczew i Wilczyn).

Powidzki Park Krajobrazowy został utworzony w celu ochrony najcenniejszego obszaru o rzeźbie młodoglacjalnej. W Parku występuje bogactwo form geomorfologicznych: rynny polodowcowe, wzgórza moreny czołowej, płaska i falista morena denną, formy szczelinowe i równina sandrowa. Charakterystyczną cechą parku jest występowanie rynien jeziornych, polodowcowych o stromych krawędziach, ciągnących się kilometrami, w których leżą jeziora połączone ze sobą ciekami. Do największych jezior Parku należą jeziora: Niedzięgiel (Skorzęcińskie), Powidzkie i Ostrowickie.

Lasy stanowią dość znaczną część parku. Głównie są to nasadzenia sosnowe na siedlisku grądu, lasu mieszanego świeżego i miejscami boru mieszanego świeżego. Najcenniejszy jest kompleks leśny wokół jezior: Niedzięgiel i Białego ze starymi drzewostanami sosnowymi z dużą liczbą drzew liściastych.

Na terenie gminy Witkowo znajduje się 70 pomników przyrody, z czego 63 pomniki stanowią dęby szypułkowe a 7 pomników stanowi topola biała.

Użytki ekologiczne, tworzone głównie z inicjatywy gmin i nadleśnictw są obok pomników przyrody szczególnie liczną formą ochrony przyrody. W gminie Witkowo utworzono użytek ekologiczny o powierzchni 46,60 ha obejmujący Jezioro Czarne. Jest to teren całkowicie zabagniony z doskonałą ostoją dla ptactwa wodnego.

Gmina Witkowo położona jest także w obrębie Powidzko – Bieniszewskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Jest to układ przestrzenny wzajemnie uzupełniających się form ochrony przyrody, łączonych korytarzami ekologicznymi. Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody jest to obszar chroniony niezabudowany umożliwiający migracje roślin i zwierząt.

Na terenie Gminy Witkowo znajdują się również tereny objęte projektowaną siecią NATURA 2000, które wzajemnie pokrywają się z Powidzkim Parkiem Krajobrazowym i obszarem chronionego krajobrazu. Sieć obszarów NATURA 2000, która obejmuje obszary specjalnej ochrony ptaków oraz specjalne obszary ochrony siedlisk ma na celu ochronę cennych przyrodniczo terenów na obszarze Polski. Obszary te zostały wytyczone zgodnie z polityką ekologiczną Unii Europejskiej. W granicach gminy znajduje się projektowany obszar NATURA 2000 określony jako Pojezierze Gnieźnieńskie PLH 300026 o łącznej powierzchni 14.462,81ha. Jest to obszar obejmujący specjalne obszary ochrony siedlisk.

Mapa 3. Mapa Gminy i Miasta Witkowo

6. BILANS WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE GMINY I MIASTA WITKOWO

Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. (Dz. U. Nr 192, poz. 1876) wprowadza obowiązek inwentaryzacji przez właściciela lub zarządzającego (osobę fizyczną) miejsc, gdzie był lub jest wykorzystywany azbest, oraz składania stosownych informacji do wójta, burmistrza lub prezydenta miasta (**zał. nr 2**). W latach 2003 - 2008 została przeprowadzona inwentaryzacja azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy i Miasta Witkowo. Inwentaryzacja na terenie gminy odbywała się przy pomocy sołtysów. Natomiast z terenu miasta Witkowo dane inwentaryzacyjne azbestu i wyrobów zawierających azbest pochodziły z indywidualnych danych na podstawie spisu z natury na wzorach określonych w w/w rozporządzeniu. Przeprowadzono także inwentaryzację wyrobów zawierających azbest znajdujących się na budynkach należących do gminy.

Na terenie gminy azbest występuje głównie w postaci eternitu falistego, który pokrywa dachy budynków mieszkalnych, inwentarskich i gospodarczych. Z otrzymanych danych wynika, że jakość tych płyt jest w dobrym stanie. Na terenie Gminy i Miasta Witkowo szacuje się, że w ilości ok. 10km występują rury wodociągowe azbestowe. Brak jest danych o innych wyrobach zawierających azbest.

Na terenie Gminy Witkowo nie występują „dzikie” wysypiska odpadów zawierających azbest. Ilość wyrobów azbestowych będzie stopniowo malała w związku z ich sukcesywnym usuwaniem, które ostatecznie, zgodnie z założony harmonogramem, zakończone zostanie do końca 2032r.

Zestawienie wszystkich danych z inwentaryzacji zamieszczono w **tabelach nr 1 i 2** oraz na **wykresie nr 1**.

Z przedstawionych danych wynika, że na terenie Gminy i Miasta Witkowo znajduje się łącznie ok. 260 tys. m² płyt azbestowych, co w przeliczeniu na tony daje masę ok. 2.856Mg. W mieście jest ok. 256 Mg eternitu, a na terenach wiejskich ok. 2.558Mg eternitu. Ilość budynków mieszkalnych pokrytych płytami azbestowymi wynosi 249, a budynków gospodarczych 1.179. Na terenie miasta najwięcej płyt azbestowych znajduje się na ulicach: Dębińskiej, Kosynierów Miłosławskich, Powidzkiej, Północnej, Strzałkowskiej i Warszawskiej. Największe ilości eternitu występują w miejscowościach: Gorzykowo, Małachowo Kępe, Mielżyn, Ostrowite Prymasowskie, Ruchocin, Ruchocinek i Wiekowo.

Tabela 1. Miejsce występowania i ilość wyrobów zawierających azbest na terenie Miasta Witkowo

Lp.	Ulica	Budynki mieszkalne		Budynki gospodarcze		Ilość płyt azbest.-cement. [m ²] <i>b. mieszk. + b. gosp.</i> <i>(kol. 4 + 6)</i>	Masa płyt azbestowych [Mg]*
		Liczba budynków pokrytych płytami azbest.-cement.	Ilość płyt azbest.-cement. [m ²]	Liczba budynków pokrytych płytami azbest.-cement.	Ilość płyt azbest.-cement. [m ²]		
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Akacyjowa	2	292	1	60	352	3,872
2.	Brzozowa	3	450	0	0	450	4,950
3.	Cmentarna	1	80	1	100	180	1,980
4.	Czerniejewska	2	292	6	702	994	10,934
5.	Dębińska	5	679	9	1.015	1.694	18,634
6.	Dworcowa	0	0	1	260	260	2,860
7.	Gnieźnieńska	0	0	1	400	400	4,400
8.	Harcerska	0	0	1	40	40	0,440
9.	Jana Pawła II	1	80	0	0	80	0,880
10.	Jasna	5	850	0	0	850	9,350
11.	Kos. Miłoś.	5	646	5	720	1.366	15,026
12.	Kwiatowa	0	0	5	434	434	4,774
13.	Leśna	1	95	1	396	491	5,401
14.	Łąkowa	4	500	4	196	696	7,656
15.	Młyńska	0	0	1	180	180	1,980
16.	Modrzewiowa	1	160	0	0	160	1,760
17.	Nowa	0	0	3	470	470	5,170
18.	Oświatowa	3	511	1	250	761	8,371
19.	Park Kościuszki	1	150	0	0	150	1,650
20.	Parkowa	1	120	0	0	120	1,320
21.	Polna	2	110	0	0	110	1,210
22.	Powidzka	4	618	8	1.705	2.323	25,553
23.	Powst. Wlkp.	1	117	2	125	242	2,662
24.	Poznańska	5	622	2	69,4	691,4	7,605
25.	Północna	5	950	7	643,4	1.593,4	17,527
26.	Rzemieślnicza	1	198	0	0	198	2,178
27.	Skorzęcka	0	0	1	150	150	1,650
28.	Skośna	1	85	0	0	85	0,935
29.	Słoneczna	1	96	0	0	96	1,056
30.	Sosnowa	0	0	1	60	60	0,660
31.	Spokojna	1	60	0	0	60	0,660
32.	Sportowa	1	90	3	860	950	10,450
33.	Stary Rynek	0	0	2	550	550	6,050
34.	Strzałkowska	3	408	9	1.263	1.671	18,381
35.	Szkolna	1	78	3	94	172	1,892
36.	Warszawska	10	1.840	7	694	2.534	27,874
37.	Witosa	3	320	2	120	440	4,840
38.	Wrzesińska	0	0	7	638,6	638,6	7,025
39.	Zielona	1	110	3	334	444	4,884
40.	Zuchów	1	140	0	0	140	1,540
RAZEM		76	10.747	97	12.529,4	23.276,4	256,04

* waga 1m² płyty wynosi 11kg

Tabela 2. Miejsce występowania i ilość wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy i Miasta Witkowo

Lp.	Miejsce występowania	Liczba mieszk.	Budynki mieszkalne		Budynki gospodarcze		Ilość płyt azbest.-cement. [m ²] <i>b. mieszk. + b. gosp. (kol. 5 + 7)</i>	Masa płyt azbest. [Mg]*
			Liczba budynków pokrytych płytami azbest.-cement.	Ilość płyt azbest.-cement. [m ²]	Liczba budynków pokrytych płytami azbest.-cement.	Ilość płyt azbest.-cement. [m ²]		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Chładowo	195	11	1.214	48	9.227	10.441	114,851
2.	Czajki	128	3	360	8	2.917	3.277	36,047
3.	Ćwierdzin	269	9	1.195	74	6.912	8.107	89,177
4.	Dębina	119	9	1.336	16	1.898	3.234	35,574
5.	Folwark	157	14	1.830	69	8.935	10.765	118,415
6.	Gaj	88	8	1.066	38	7.512	8578	94,358
7.	Gorzykowo	298	21	3.439	124	26.018	29.457	324,027
8.	Jaworowo	347	1	240	20	1.560	1.800	19,800
9.	Kamionka	74	5	672	44	5.990	6.662	73,282
10.	Kołaczkowo	345	4	612	12	3.120	3.732	41,052
11.	Malenin	117	4	548	39	7.918	8.466	93,126
12.	Małachowo Kępe	87	8	980	65	12.755	13.735	151,085
13.	Małachowo Wierzbiczne	263	6	1.030	19	2.790	3.820	42,02
14.	Małachowo Złych Miejsce i Szemborowice	393	5	440	22	3.960	4.500	49,5
15.	Makownica	215	19	2.539	82	12.796	15.335	168,685
16.	Mielżyn	693	19	2.635	50	10.081	12.716	139,876
17.	Odrowąż	64	5	776	22	4.875	5.651	62,161
18.	Ostrowite Prymasowskie	149	13	1.658	56	9.766	11.424	125,664
19.	Piaski	41	2	316	18	2.952	3.268	35,948
20.	Ruchocin	192	7	870	62	12.388	13.258	145,838
21.	Ruchocinek	470	20	2.320	64	10.953	13.273	146,003
22.	Skorzęcín	319	16	2.466	36	5.977	8.443	92,873
23.	Sokołowo	121	3	370	27	5.457	5.827	64,097
24.	Strzyżewo Witkowskie	119	10	1.156	58	4.678	5.834	64,174
25.	Wiekowo	436	23	2.600	83	12.968	15.568	171,248
26.	Witkówko	75	4	620	23	4.914	5.534	60,874
RAZEM		5.774	249	33.288	1.179	199.317	232.605	2.558,655
27.	Budynki gminne	-	6	1.595	14	2.123	3.718	40,895
28.	Miasto Witkowo	8.194	76	10.747	97	12.529	23.276	256,04
RAZEM		13.968	331	45.630	1.290	213.969	259.599	2.855,589

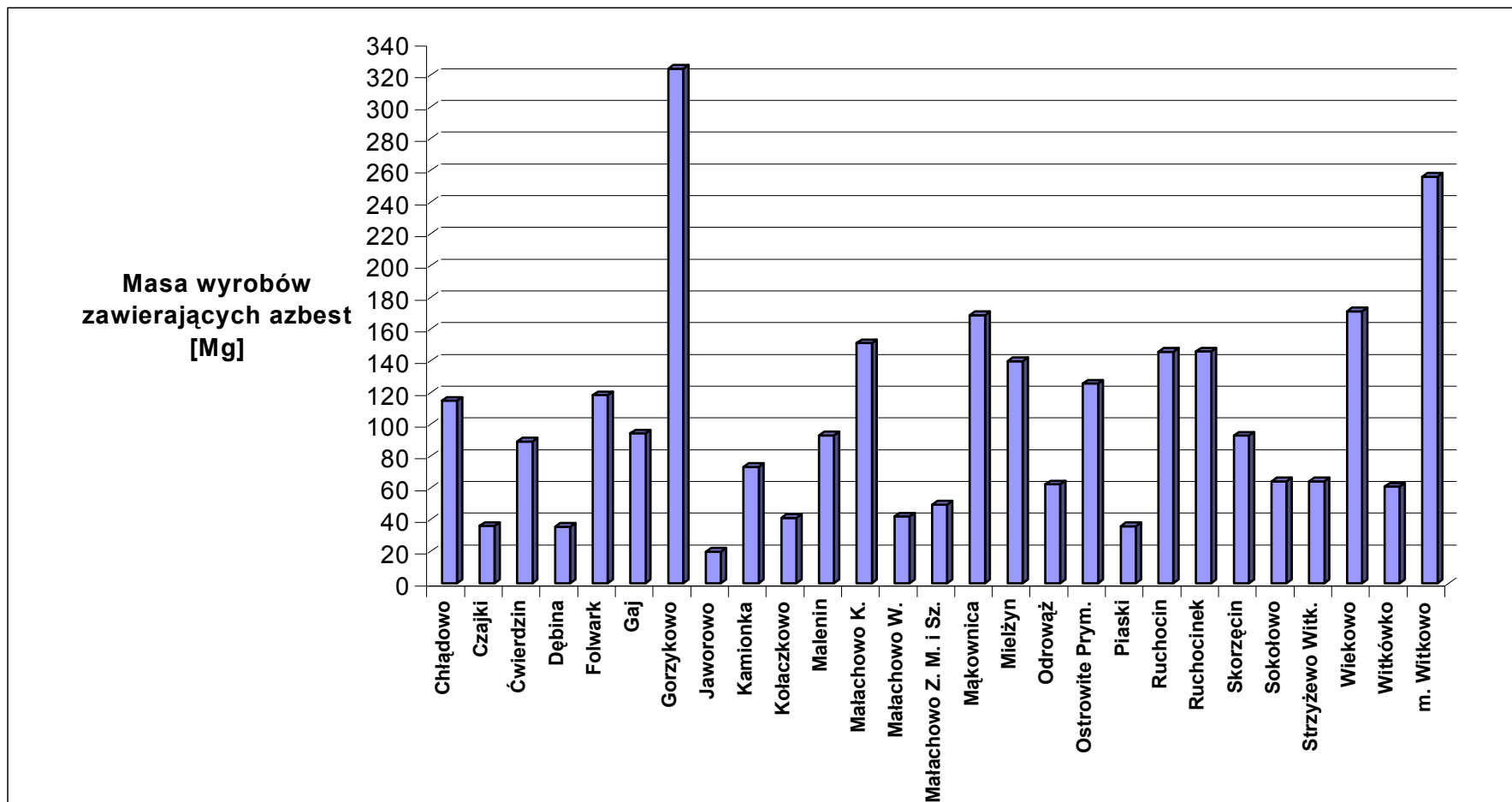
* waga 1m² płyty wynosi 11kg

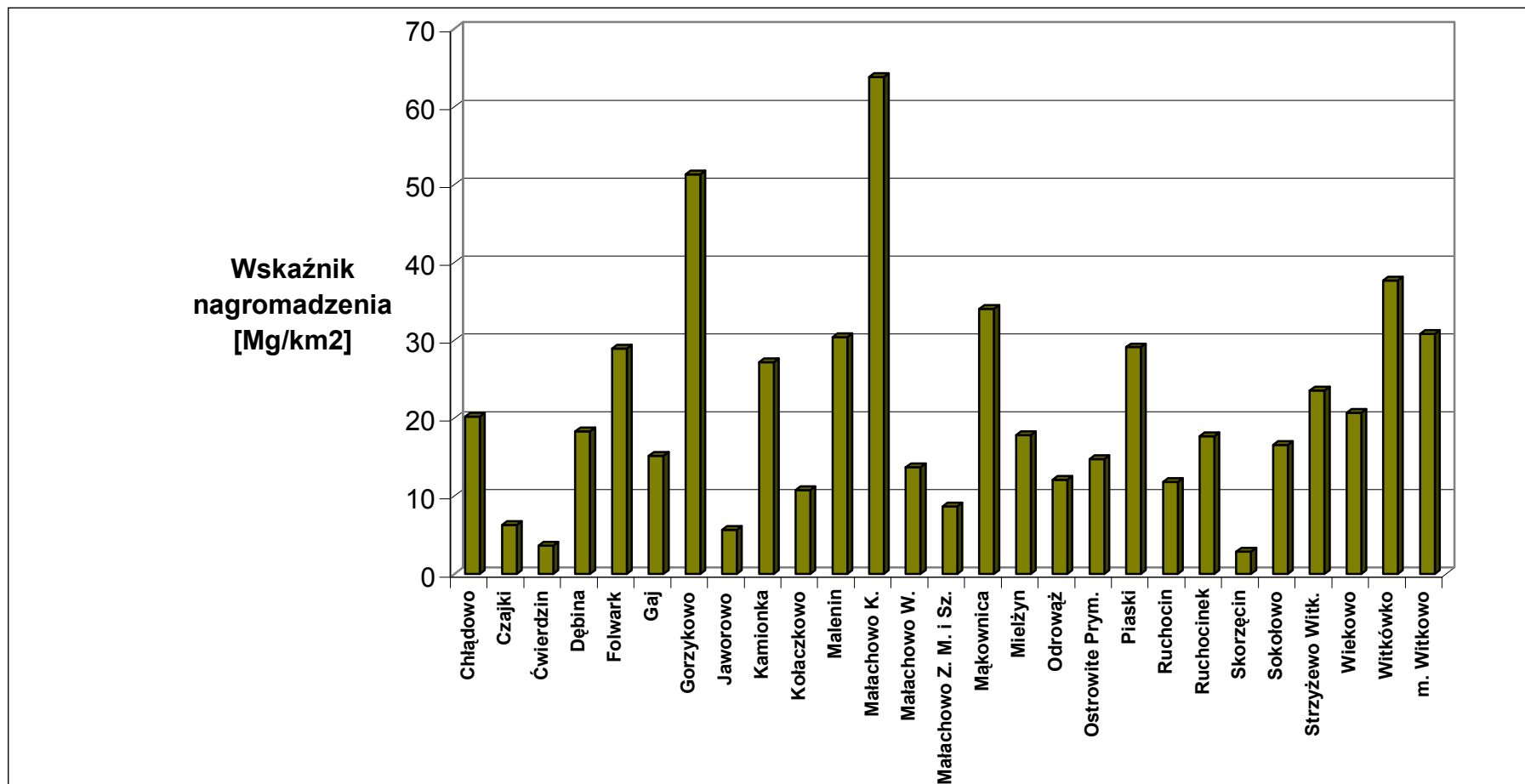
Tabela 3. Wskaźnik nagromadzenia wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Witkowo [Mg/km²]

Lp.	Miejsce występowania	Masa płyt azbestowych [Mg]	Powierzchnia [km ²]	Wskaźnik nagromadzenia wyrobów zawierających azbest [Mg/km ²]
1	2	3	4	5
1.	Chładowo	114,851	5,677	20,23
2.	Czajki	36,047	5,687	6,34
3.	Ćwierdzin	89,177	24,488	3,64
4.	Dębina	35,574	1,942	18,32
5.	Folwark	118,415	4,091	28,95
6.	Gaj	94,358	6,208	15,20
7.	Gorzykowo	324,027	6,316	51,30
8.	Jaworowo	19,800	3,494	5,67
9.	Kamionka	73,282	2,691	27,23
10.	Kołaczkowo	41,052	3,800	10,80
11.	Malenin	93,126	3,058	30,45
12.	Małachowo Kępe	151,085	2,367	63,83
13.	Małachowo Wierzbiczone	42,020	3,057	13,75
14.	Małachowo Złych Miejs i Małachowo Szemborowice	49,500	5,677	8,72
15.	Mąkownica	168,685	4,956	34,04
16.	Mielżyn	139,876	7,844	17,83
17.	Odrowąż	62,161	5,140	12,09
18.	Ostrowite Prymasowskie	125,664	8,501	14,78
19.	Piaski	35,948	1,234	29,13
20.	Ruchocin	145,838	12,231	11,86
21.	Ruchocinek	146,003	8,259	17,68
22.	Skorzęcin	92,873	31,990	2,90
23.	Sokołowo	64,097	3,871	16,56
24.	Strzyżewo Witkowskie	64,174	2,725	23,55
25.	Wiekowo	171,248	8,259	20,73
26.	Witkówko	60,874	1,615	37,69
27.	Miasto Witkowo	256,04	8,300	30,85

W tabeli nr 3 i na wykresie nr 2 przedstawiono wskaźnik nagromadzenia wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy i Miasta Witkowo, z którego wynika, że największy wskaźnik występuje w miejscowościach: Gorzykowo, Malenin, Małachowo Kępe, Mąkownica, Piaski, Witkówko, i w mieście Witkowo.

Wykres 1. Masa wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Witkowo

Wykres 2. Wskaźnik nagromadzenia wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Witkowo.

7. ZAŁOŻENIA REALIZACJI PROGRAMU

Wielostronność zadania polegającego na likwidacji wyrobów zawierających azbest na terytorium Polski, które musi zakończyć się do końca 2032 roku, wymaga koordynacji wszystkich jednostek i instytucji odpowiedzialnych za realizację poszczególnych zadań lub pośrednio biorących udział w ich realizacji. Dlatego też założone zadania powinny być realizowane na trzech poziomach:

- **centralnym** – Rada Ministrów, minister właściwy do spraw gospodarki i w strukturze ministerstwa Główny Koordynator Programu,
- **wojewódzkim** – wojewoda, samorząd województwa,
- **lokalnym** – samorząd powiatowy, samorząd gminny.

Wykonanie „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy i Miasta Witkowo” będzie procesem długofalowym i wymagającym dużych nakładów finansowych ze strony mieszkańców oraz samorządu.

Realizacja Programu będzie zgodna z przyjętymi celami i przebiegać będzie w następujących obszarach:

- bieżąca inwentaryzacja i aktualizacja bazy danych o ilości występowania wyrobów zawierających azbest,
- podejmowanie działań kontrolnych nad przebiegiem usuwania azbestu na terenie Gminy i Miasta,
- organizacja kampanii informacyjnej o szkodliwości wyrobów zawierających azbest i bezpiecznym jego usuwaniu, edukacja mieszkańców w zakresie szkodliwości azbestu, obowiązków dotyczących postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz sposobów bezpiecznego ich usuwania oraz unieszkodliwiania,
- mobilizowanie właścicieli budynków do podjęcia działań zmierzających do usunięcia wyrobów zawierających azbest poprzez system pomocy finansowej i edukacyjnej,
- podjęcie działań w kierunku pozyskania funduszy ze źródeł zewnętrznych na realizację Programu,
- udzielanie pomocy finansowej osobom fizycznym w przedsięwzięciu polegającym na likwidacji płyt cementowo – azbestowych (demontaż, transport oraz utylizacja na składowisku odpadów niebezpiecznych),
- współpraca ze Starostwem Powiatowym w Gnieźnie w dalszej realizacji zadania polegającego na likwidacji wyrobów budowlanych zawierających azbest,

- przeznaczenie części środków finansowych z budżetu Gminy i Miasta na realizację Programu,
- oczyszczenie terenów gminy z odpadów azbestowych,
- monitoring usuwania azbestu ze szczególnym uwzględnieniem jego bezpiecznego demontażu i unieszkodliwiania oraz monitoring realizacji Programu, w tym okresowe sporządzanie raportów jego realizacji Radzie Miejskiej,
- aktualizacja Programu.

Zgodnie z założeniami krajowego i wojewódzkiego programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest w poszczególnych okresach przyjęto do usunięcia i składowania następujące ilości wyrobów zawierających azbest:

- okres I: lata 2008-2012 – 20%,
- okres II: lata 2013-2022 – 40%,
- okres III: lata 2023-2032 – 40%.

Sumaryczna dodatkowa pojemność składowisk dla potrzeb województwa wielkopolskiego (w perspektywie do 2032 roku) wynosi 974 604 m³, co daje powierzchnię ok. 11 ha (np. 5 składowisk o pow. ok. 2 ha i jedno składowisko o pow. ok. 1 ha lub odpowiednia ilość składowisk/kwater o mniejszej powierzchni). Z uwagi na niższe koszty budowy i eksploatacji składowisk większych, powinno preferować się budowę składowisk o ponadlokalnej funkcji. W przypadku braku takich rozwiązań zakłada się budowę mniejszych składowisk lub adaptowanie do tego celu składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne poprzez wydzielenie na nich odpowiedniej kwatery. Biorąc pod uwagę lokalizację składowiska dla odpadów azbestowych w Koninie (wschodnia część województwa), zakłada się w pierwszej kolejności budowę składowisk na odpady azbestowe w części zachodniej, północnej lub południowej województwa. Lokalizacja taka zmniejszy koszty związane z transportem odpadów z odległych miejscowości.

Realizacja założonych celów i zadań Programu wiąże się z także z edukacją ekologiczną mieszkańców, która staje się istotną częścią edukacji obywatelskiej. Edukacja ekologiczna wpływa na zrównoważony rozwój, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych.

8. ZASADY FINANSOWANIA PROGRAMU

8.1. Założenia ogólne

Jednym z najważniejszych elementów „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy i Miasta Witkowo” jest finansowanie przedsięwzięcia polegającego na likwidacji wyrobów zawierających azbest. Na terenie Gminy i Miasta Witkowo azbest występuje w postaci płyt cementowo – azbestowych, którymi jest pokryta spora ilość dachów budynków mieszkalnych i gospodarczych.

Koszt likwidacji (demontaż, pakowanie, transport i unieszkodliwianie na składowiskach odpadów niebezpiecznych) 1m² płyt azbestowych wynosi 24,59 zł brutto dla budynków mieszkalnych oraz 25,79 zł brutto dla budynków gospodarczych (dane pochodzą z lipca 2008r.). Szacunkowa ilość wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy i Miasta Witkowo wynosi ok. 260 tys. m², stąd szacunkowa kwota przeznaczona na likwidację odpadów azbestowych wynosi ok. 6,5 mln zł.

Koszty związane z likwidacją wyrobów zawierających azbest są wysokie, wymagają sporych nakładów finansowych, związane jest to przede wszystkim z tym, że azbest zaliczany jest do odpadów niebezpiecznych. Bezpieczna likwidacja tych odpadów jest pracochłonna, wymaga stosowania na każdym etapie jego usuwania odpowiednich i skomplikowanych procedur, które wynikają z przepisów prawa. Wprowadzenie procedur usuwania wyrobów zawierających azbest jest konieczne w celu ochrony zdrowia mieszkańców jak i pracowników zajmujących się taką działalnością. Dodatkowo koszty rosną, ponieważ usuwanie płyt eternitowych wiąże się z pracami na wysokości, które wymagają dodatkowych zabezpieczeń. Dlatego niezbędne jest podjęcie działań przez jednostki samorządu terytorialnego do udzielenia pomocy mieszkańcom w usunięciu i unieszkodliwieniu odpadów azbestowych. Podkreślić należy, że najpilniej powinny być usunięte pokrycia dachowe uszkodzone, które zagrażają zdrowiu ludzi oraz środowisku.

8.2. Zasady finansowania przedsięwzięcia „Likwidacja wyrobów budowlanych zawierających azbest na terenie powiatu gnieźnieńskiego” w 2008 roku

Dnia 30 czerwca 2008 roku Rada Miejska w Witkowie podjęła uchwałę Nr XV/133/08 w sprawie współdziałania z Powiatem Gnieźnieńskim, Miastem Gniezno oraz Gminami: Czarniejewo, Gniezno, Kiszkowo, Kłecko, Łubowo, Mieleszyn, Niechanowo i Trzemeszno, w celu realizacji zadań w zakresie ochrony środowiska. Wymienione jednostki samorządu terytorialnego przystąpiły wspólnie do realizacji zadania polegającego na „**Likwidacji wyrobów budowlanych zawierających azbest na terenie powiatu gnieźnieńskiego**” przy udziale wojewódzkiego, powiatowego i gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

W wyniku podjętych ustaleń i działań opracowano wspólnie Regulamin udzielania pomocy finansowej w/w przedsięwzięcia dla osób fizycznych, który stanowi **załącznik nr 7** do niniejszego programu.

Regulamin w/w zadania określał zasady i środki dofinansowania zadania, uprawnionych wnioskodawców do korzystania ze środków Funduszu oraz etapy postępowania z wnioskami.

Uprawnionymi do otrzymania pomocy finansowej na likwidację elementów azbestowych (eternit) w gospodarstwach domowych są właściciele lub współwłaściciele nieruchomości oraz użytkownicy wieczysti lub współużytkownicy wieczysti nieruchomości. Wzór wniosku o dofinansowanie likwidacji wyrobów zawierających azbest określa **załącznik nr 8**. Dofinansowaniu podlegają koszty związane z usuwaniem elementów zawierających azbest oraz unieszkodliwianie tj. składowanie odpadów zgodnie z obowiązującymi przepisami, załadunek, transport i przekazanie na składowisko odpadów niebezpiecznych. Likwidacją elementów azbestowych, zajmuje się wyłoniona w przetargu firma specjalizująca się likwidacją odpadów niebezpiecznych.

Fundusz finansowania zadania na 2008 rok składał się z trzech źródeł:

- zadeklarowane przez gminy objęte zadaniem kwoty - 53.000zł, Gmina Witkowo przekazała 8.000zł,
- środki Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – 50.000zł,
- środki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – 100.000zł.

Ogółem środki finansowe w 2008r. przeznaczone na likwidację wyrobów zawierających azbest na terenie powiatu gnieźnieńskiego wyniosły 203.000zł. Dla każdej gminy, uwzględniając wysokość środków zadeklarowanych przez uczestników zadania ustanowiono limit do wykorzystania w 2008r. Dla Gminy Witkowo przyznano limit w wysokości 30.650zł.

Finansowaniu zadania podlegało 80% całościowego kosztu zadania, natomiast 20% pokrywał wnioskodawca. Maksymalna dla każdej nieruchomości kwota dopłaty z przyznanego funduszu na realizację zadania wynosiła 5.000zł.

W okresie realizacji zadania do Urzędu Gminy i Miasta Witkowo wpłynęły dwa wnioski o dofinansowanie likwidacji wyrobów zawierających azbest (Ruchocinek i Witkowo), które zostały pozytywnie rozpatrzone przez Starostwo Powiatowe w Gnieźnie. Łączna kwota dofinansowania wyniosła 3.802,18zł., a ilość zlikwidowanego płyt azbestowo – cementowych 211,75m², czyli ok. 2,3Mg. Małe zainteresowanie akcją wiąże się z krótkim, 3 – miesięcznym, okresem trwania przedsięwzięcia oraz koniecznością poniesienia sporych nakładów finansowych na nowe pokrycie dachowe.

Zaproponowana forma dofinansowania dla właścicieli nieruchomości zawierających wyroby azbestowe będzie podejmowana na podobnych zasadach w kolejnych latach działania Programu, a w/w regulamin będzie podlegał corocznej aktualizacji.

8.3. Formy finansowania ze środków krajowych i unijnych w latach 2008 – 2013

8.3.1. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)

Głównym celem Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej jest wspieranie finansowe przedsięwzięć mających na celu poprawę jakości środowiska naturalnego w Polsce. Główne kierunki jego działalności określa Polityka Ekologiczna Państwa. Każdego roku wprowadzane są dokumenty wewnętrzne Narodowego Funduszu, w tym przede wszystkim zasady udzielania pomocy finansowej oraz lista przedsięwzięć priorytetowych.

Ze środków NFOŚiGW finansowane są zadania w ramach działania 2.2.3 *Wsparcie dla przedsiębiorstw i gmin w zakresie unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych, zawierających azbest*, których beneficjentami są: jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, podmioty świadczące usługi z zakresu zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorcy.

Dofinansowane są koszty demontażu wyrobów zawierających azbest, transportu do miejsca składowania oraz koszty unieszkodliwiania (składowania). Działanie obejmuje również wymianę rur cementowo – azbestowych. Wsparcie oferowane jest formie oprocentowanych pożyczek oraz dotacji. Minimalna kwota pożyczki wynosi 2 mln zł. Nie określono minimalnej wysokości kwoty dotacji.

8.3.2. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW)

W ramach zadań priorytetowych WFOŚiGW w Poznaniu w priorytecie C przewidziano dofinansowanie zadań z zakresu ochrony powierzchni ziemi i zagospodarowania odpadów zgodnie z Planami Gospodarki Odpadami. Beneficjentami wsparcia w ramach dofinansowania usuwania wyrobów zawierających azbest mogą być: samorządy, osoby prawne oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Dofinansowaniu podlegają koszty demontażu wyrobów zawierających azbest, transportu do miejsca składowania oraz koszty unieszkodliwiania (składowania). Zadanie nie obejmuje wymiany rur cementowo – azbestowych. Realizacja zadań polegających na usuwaniu i unieszkodliwianiu odpadów niebezpiecznych w postaci materiałów zawierających azbest może być dofinansowana w formie pożyczek, dotacji i kredytu preferencyjnego w Banku Ochrony Środowiska (BOŚ). Dotacja przeznaczona jest dla powiatów realizujących „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest”. Pożyczki z możliwością 5% umorzenia dedykowane są samorządom oraz jednostkom im podległym, w których udział samorządu przekracza 50%, natomiast pożyczki zwrotne w całości adresowane są dla osób prawnych i osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Osoby fizyczne, nieprowadzące działalności gospodarczej, mogą ubiegać się o pomoc finansową w formie kredytu preferencyjnego udzielanego przez BOŚ. Warunkiem ubiegania się o pomoc finansową jest realizacja zadania usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest przez firmy, które są do tego uprawnione oraz zdeponowanie tych wyrobów na składowisku posiadającym decyzje na przyjmowanie tego rodzaju odpadów. Nie ma ograniczeń co do wysokości pomocy finansowej.

8.3.3. Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (PFOŚiGW)

Zgodnie z ustawą *Prawo ochrony środowiska* środki powiatowych funduszy przeznacza się m. in. na:

- wspomaganie działalności zadań gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- inne zadania ustalone przez radę powiatu, służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikające z zasady zrównoważonego rozwoju, w tym na programy ochrony środowiska.

8.3.4. Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (GFOŚiGW)

Zgodnie z ustawą *Prawo ochrony środowiska* środki gminnych funduszy przeznacza się m. in. na:

- edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju,
- wspomaganie realizacji zadań państwowego monitoringu środowiska,
- wspomaganie innych systemów kontrolnych i pomiarowych oraz badań stanu środowiska, a także systemów pomiarowych zużycia wody i ciepła,
- wspomaganie systemów gromadzenia i przetwarzania danych związanych z dostępem do informacji o środowisku,
- realizowanie zadań modernizacyjnych i inwestycyjnych, służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, w tym instalacji lub urządzeń ochrony przeciwpowodziowej i obiektów małej retencji wodnej,
- przedsięwzięcia związane z gospodarką odpadami i ochroną powierzchni ziemi,
- przedsięwzięcia związane z ochroną powietrza,
- przedsięwzięcia związane z ochroną wód,
- profilaktykę zdrowotną dzieci na obszarach, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska,
- inne zadania ustalone przez radę gminy, służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikające z zasady zrównoważonego rozwoju, w tym na programy ochrony środowiska.

8.3.5. Bank Ochrony Środowiska (BOŚ)

Bank Ochrony Środowiska S.A. oferuje kredyty z linii kredytowej KfW5, w ramach której finansowane są przedsięwzięcia polegające na unieszkodliwianiu wyrobów zawierających azbest. Podstawą udzielenia każdego rodzaju kredytu jest posiadanie przez wnioskodawcę zdolności do zaciągnięcia kredytu i ustanowienie odpowiednich form zabezpieczenia spłaty kredytu. Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o kredyt są małe i średnie przedsiębiorstwa, które spełniają określone wymagania. Przedmiotem kredytowania objęte jest unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest, w tym w szczególności budowa wodociągów w technologii rur bezazbestowych w miejsce wodociągów z rur azbestowych oraz wymiana lub zabezpieczenie powierzchni dachowych lub elewacyjnych z płyt azbestowych. Maksymalna kwota indywidualnego kredytu wynosi 250 tys. euro, okres kredytowania od 5 do 10 lat a minimalny wkład własny kredytobiorcy wynosi 15%.

Bank Ochrony Środowiska S.A. oferuje także kredyty na zakup i montaż urządzeń służących ochronie środowiska w ramach porozumienia ze sprzedawcami i dystrybutorami wyrobów służących ochronie środowiska. Klient, ubiegający się o kredyt w ramach porozumienia z dystrybutorem, do usuwania azbestu i montażu nowego pokrycia dachowego powinien wybrać firmę, z którą Bank ma podpisane porozumienie o współpracy. Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o kredyt są osoby fizyczne, przedsiębiorcy oraz jednostki samorządu terytorialnego. Przedmiotem kredytowania objęte są koszty demontażu, transportu, unieszkodliwienia azbestu oraz zakup i położenie nowego pokrycia dachowego. Kwota kredytu może wynieść 100% kosztów zakupu i kosztów montażu. Okres kredytowania wynosi do 5 lat.

8.3.6. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 (PROW)

Program realizowany jest przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. W Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 istnieje możliwość sfinansowania inwestycji związanych z bezpiecznym usuwaniem azbestu w I osi priorytetowej w ramach działania *1.2.1 Modernizacja gospodarstw rolnych*. Beneficjentami w ramach tego działania są osoby fizyczne, które nie osiągnęły wieku emerytalnego, osoby prawne oraz spółki osobowe, prowadzące działalność rolniczą w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej.

W ramach działania *1.2.2* możliwe jest sfinansowanie inwestycji polegającej na bezpiecznym usunięciu azbestu tylko jako elementu projektu, polegającego na budowie,

przebudowie, remoncie połączonym z modernizacją budynków lub budowli wykorzystywanych do produkcji rolnej oraz do przechowywania, magazynowania, przygotowywania do sprzedaży lub sprzedaży bezpośredniej produktów rolnych wraz z zakupem, montażem instalacji technicznej wyposażenia. Koszty kwalifikowane stanowią koszty rozbiórki i unieszkodliwienia materiałów szkodliwych pochodzących z rozbiórki pod warunkiem, że rozbiórka jest niezbędna w celu realizacji operacji, a także koszty materiałów zastępujących materiały szkodliwe, w tym azbest. W ramach PROW możliwą formą wsparcia jest pomoc bezzwrotna, która przekazywana będzie w formie refundacji części wydatków kwalifikowanych operacji. Maksymalna wysokość pomocy udzielone na jedno gospodarstwo nie może przekroczyć 300 tys. zł. Poziom pomocy zależy od indywidualnych warunków wnioskodawcy i określonych obszarów kraju i wynosi od 40% - 60%.

8.3.7. Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny (WRPO)

W programie tym istnieje możliwość dofinansowania inwestycji związanych z bezpiecznym usuwaniem wyrobów zawierających azbest w ramach *Działania 4.1 Rewitalizacja obszarów miejskich*. Beneficjentami w ramach tego działania mogą być podmioty, których projekt został ujęty w Planie Rozwoju Lokalnego lub w Programie Rewitalizacji, m. in.:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jst posiadające osobowość prawną,
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe,
- instytucje otoczenia biznesu,
- partnerzy społeczni i gospodarczy.

Istnieje możliwość wymiany elementów konstrukcyjnych zawierających azbest w budynkach publicznych (poza celami mieszkaniowymi) w przypadku, gdy nie wymaga to przebudowy całego obiektu. Możliwą formą wsparcia jest pomoc bezzwrotna, która przekazywana będzie beneficjentowi w formie refundacji wydatków. Maksymalny udział środków Unii Europejskiej w wydatkach kwalifikowanych na poziomie projektu wynosi 75% kosztów kwalifikowanych, a dla projektów podlegających zasadom udzielania pomocy publicznej 50% kosztów.

9. HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU

W celu sukcesywnego realizowania „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy i Miasta Witkowo na lata 2009 – 2032” poniżej przedstawiono harmonogram rzeczowy realizacji tego Programu. Harmonogram określa terminy realizacji przedsięwzięcia związanego z usuwaniem azbestu.

Lp.	Nazwa zadania	Okres realizacji
1.	Szczegółowa ciągła inwentaryzacja określająca stan techniczny wyrobów zawierających azbest	2009 - 2032
2.	Opracowanie „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy i Miasta Witkowo”	marzec 2009
3.	Coroczna aktualizacja bazy danych dotyczącej ilości azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie gminy oraz ilości usuniętego azbestu	2009 - 2032
4.	Prowadzenie rejestru wniosków o likwidację azbestu i ich realizacja zgodnie z zachowaniem kolejności złożenia	2009 - 2032
5.	Likwidacja wyrobów zawierających azbest - płyt azbestowo – cementowych z nieruchomości osób fizycznych i prawnych, wspólnot mieszkaniowych, jednostek budżetowych, zakładowych i innych; transport i unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest na składowisku odpadów niebezpiecznych	2009 - 2032
6.	Akcje informacyjno – edukacyjne skierowane do właścicieli, zarządców i użytkowników budynków i instalacji zawierających azbest (spotkania, ulotki i plakaty, zamieszczanie informacji na stronie internetowej gminy)	2009 - 2032
7.	Określanie zasad dofinansowania do likwidacji wyrobów zawierających azbest	2009 - 2032
8.	Zabezpieczanie w budżecie gminy środków na realizację zadania	2009 - 2032

9.	Monitorng i ocena procesu usuwania i unieszkodliwiania azbestu	2009 - 2032
10.	Sporządzanie raportów z realizacji Programu – w ramach raportowania „Planu gospodarki odpadami Gminy i Miasta Witkowo” i przedstawianie Radzie Miejskiej (co dwa lata)	2011 - 2032
11.	Aktualizacja Programu – w ramach aktualizacji „Planu Gospodarki Odpadami Gminy i Miasta Witkowo” i przedstawianie Radzie Miejskiej (co cztery lata)	2013-2032

10. MONITORNG REALIZACJI PROGRAMU

Ważnym elementem wdrażanego Programu jest monitoring założonych celów i zadań. Monitoring prowadzony będzie przez pracowników Urzędu na podstawie posiadanej inwentaryzacji od właścicieli o posiadanych w swoich nieruchomościach wyrobów zawierających azbest, składanych wniosków o likwidację wyrobów zawierających azbest, kontroli nieruchomości podczas wizji lokalnych po usunięciu azbestu. Opracowany Program będzie podlegał okresowej aktualizacji, przeprowadzanej co cztery lata i sprawozdawczości dokonywanej co dwa lata razem z „Planem Gospodarki Odpadami Gminy i Miasta Witkowo”.

W celu prawidłowego monitorowania Programu przyjęto następujące wskaźniki efektywności:

Lp.	Wskaźnik	Jednostka
1.	Ilość składanych wniosków o dofinansowanie likwidacji wyrobów zawierających azbest	szt./rok
2.	Ilość usuniętych i unieszkodliwionych płyt azbestowo - cementowych	m ² /rok lub Mg/rok
3.	Ilość usuniętych płyt azbestowo – cementowych w stosunku do ilości zinwentaryzowanej przed realizacją Programu	%
4.	Ilość obiektów mieszkalnych i gospodarczych z pokryciami zawierającymi azbest w stosunku do ilości zinwentaryzowanej przed realizacją Programu	%
5.	Stopień wykorzystania środków finansowych przeznaczonych na realizację Programu w danym roku	%
6.	Nakłady poniesione na usunięcie wyrobów zawierających azbest	zł/rok
7.	Kampanie edukacyjno – informacyjne na temat szkodliwości i usuwania azbestu	ilość/opis

11. PODSUMOWANIE

Wyroby zawierające azbest stanowią duże zagrożenie zarówno dla zdrowia ludzkiego, jak i środowiska naturalnego. Azbest ma właściwości rakotwórcze, ale stanowi zagrożenie tylko w postaci wdychanego pyłu. Pył azbestowy powstaje w wyniku mechanicznej obróbki wyrobów azbestowych, cięcia, łamania, podczas rozbijania w wyniku zrzucania z wysokości w trakcie prac remontowych oraz uwalnia się podczas naturalnego starzenia się materiałów zawierających azbest.

Niniejszy „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy i Miasta Witkowo” powstał w celu zdiagnozowania aktualnej sytuacji dotyczącej problematyki azbestu w gminie oraz określenia zasad postępowania z materiałami zawierającymi azbest, począwszy od bezpiecznego użytkowania poprzez usuwanie, transport i unieszkodliwianie przez składowanie na składowiskach odpadów niebezpiecznych.

Celem nadrzędnym opracowanego Programu jest usunięcie z terenu Gminy i Miasta Witkowo wyrobów azbestowych, który powinien zakończyć się w 2032r.

„Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy i Miasta Witkowo” został opracowany zgodnie z założeniami krajowego, wojewódzkiego i powiatowego programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Opracowany Program stanowi element i uzupełnienie dla „Planu Gospodarki Odpadami Gminy i Miasta Witkowo”.

Do wyrobów azbestowych, które występują na terenie gminy Witkowo należą głównie płyty azbestowo-cementowe faliste. Szacunkowa ilość tych płyt zabudowanych w budynkach mieszkalnych i gospodarczych wynosi ok. 260 tys. m², co daje masę ok. 2.856Mg.

Koszty prac związanych z usunięciem wyrobów azbestowych są bardzo wysokie, stąd w Programie wskazano źródła finansowania tego przedsięwzięcia i zasady udzielania pomocy finansowej dla osób fizycznych.

W Programie przedstawiono także najważniejsze obowiązujące przepisy prawne dotyczące azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Ważnym elementem realizacji Programu jest także edukacja ekologiczna mieszkańców, która powinna być realizowana w postaci akcji informacyjno – edukacyjnych skierowane do właścicieli, zarządców i użytkowników budynków i instalacji zawierających azbest (spotkania, ulotki i plakaty, zamieszczanie informacji na stronie internetowej gminy).

Określono również zasady aktualizacji Programu wynikające ze zmian społeczno – gospodarczych oraz przepisów prawa, a także zasady sprawozdawczości Programu.

12. SPIS LITERATURY

1. „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”, Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, maj 2002r.
2. „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2008-2032 - projekt”, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2008r.
3. „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla województwa wielkopolskiego”, Poznań, czerwiec 2008r.
4. „Powiatowy program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla powiatu gnieźnieńskiego”, Gniezno, czerwiec 2008r.
5. Raport z realizacji w latach 2003-2007 „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, stosowanych na terytorium Polski”, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, styczeń 2008r.
6. „Informator o przepisach i procedurach dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest”, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003r.
7. Poradnik dla użytkowników wyrobów azbestowych, Ministerstwo Gospodarki, Departament Instrumentów Wsparcia, Warszawa 2008.
8. Krajowy plan gospodarki odpadami, Warszawa 2006r.
9. Poradnik „Finansowanie usuwania azbestu ze środków krajowych i unijnych w latach 2008 –2013”, Warszawa 2008r.
10. Gminny plan usuwania wyrobów zawierających azbest – wzór, ROT Recykling Odpady Technologie, Gliwice 2006.
11. Poradnik stosowania przepisów i procedur dotyczących pozyskiwania z krajowych i zagranicznych funduszy pomocowych dodatkowych środków finansowych na usuwanie materiałów zawierających azbest, Ministerstwo Gospodarki, Departament Przemysłu, Warszawa 2006r.
12. Informacje z Urzędu Gminy i Miasta Witkowo.
13. Obowiązujące przepisy prawa w zakresie odpadów azbestowych i wyrobów zawierających azbest.
14. Strona internetowa Ministerstwa Środowiska, www.mos.gov.pl.
15. Strona internetowa Ministerstwa Gospodarki, www.mg.gov.pl.

13. ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK nr 1

(Dz.U. 04.71.649)

WZÓR

OCENA

stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest

Miejsce/ obiekt/ urządzenie budowlane /instalacja przemysłowa:

.....

Adres miejsca/ obiektu/ urządzenia budowlanego/ instalacji przemysłowej:

.....

Pomieszczenie: .....

Rodzaj/nazwa wyrobu ¹⁾ .....

Ilość wyrobów (m², tony) ²⁾ .....

Grupa / Nr	Wyrób - rodzaj	Ocena	Przyjęta punktacja
I.	Sposób zastosowania azbestu		
1.	Powierzchnia pokryta masą natryskową z azbestem (torkret)		30
2.	Tynk zawierający azbest		30
3.	Lekkie płyty izolacyjne z azbestem (ciężar obj. < 1.000 kg/m ³)		25
4.	Pozostałe wyroby z azbestem		10
II.	Rodzaj azbestu		
5.	Azbest chryzotylowy		5
6.	Inny azbest (np. krokidolit)		15
III.	Struktura powierzchni wyrobu z azbestem		
7.	Rozluźniona (naruszona) struktura włókien		30
8.	Mocna struktura włókien, lecz bez albo z niewystarczającą powłoką farby zewnętrznej		10
9.	Pomalowana i nieuszkodzona powłoka zewnętrzna		0
IV.	Stan zewnętrzny wyrobu z azbestem		
10.	Duże uszkodzenia		30 ³⁾
11.	Małe uszkodzenia		10 ⁴⁾
12.	Brak		0
V.	Możliwość uszkodzenia powierzchni wyrobu z azbestem		
13.	Wyrób jest przedmiotem jakichś prac		15
14.	Wyrób przez bezpośrednią dostępność narażony na uszkodzenia (do wysokości 2 m)		10
15.	Wyrób narażony na uszkodzenia mechaniczne		10
16.	Wyrób narażony na wstrząsy i drgania		10
17.	Wyrób narażony na działanie czynników atmosferycznych (na zewnątrz obiektu)		10
18.	Wyrób znajduje się w zasięgu silnych ruchów powietrza		10
19.	Wyrób nie jest narażony na wpływy zewnętrzne		0

VI.	Wykorzystanie pomieszczenia		
20.	Regularnie przez dzieci, młodzież lub sportowców		35
21.	Trwałe lub częste przebywanie w pomieszczeniach innych osób		30
22.	Czasowo wykorzystywane pomieszczenie		20
23.	Rzadko wykorzystywane pomieszczenie		10
VII.	Usytuowanie wyrobu		
24.	Bezpośrednio w pomieszczeniu		30
25.	Za zawieszonym, nieszczelnym sufitem lub innym pokryciem		25
26.	W systemie wywietrzania pomieszczenia (kanały wentylacyjne)		25
27.	Za zawieszonym szczelnym sufitem lub innym pokryciem, ponad pyłoszczelną powierzchnią lub poza szczelnym kanałem wentylacyjnym		10

Suma punktów oceny .....

Stopień pilności I
 (wymiana lub naprawa wymagana bezzwłocznie) 65 i więcej punktów

Stopień pilności II
 (ponowna ocena wymagana w czasie do 1 roku) powyżej 35 do 60 punktów

Stopień pilności III
 (ponowna ocena w terminie do 5 lat) do 35 punktów

UWAGA: podkreślić należy tylko jedną pozycję w grupie, jeśli wystąpi więcej niż jedna, podkreślić należy najwyższą punktację. Zsumować ilość punktów, ustalić ocenę końcową i stopień pilności.

.....
 Oceniający nazwisko i imię Właściciel / Zarządca

.....
 Adres

data .....

- 1) Według klasyfikacji wyrobów przyjętych w sprawozdaniu rocznym - załącznik nr 2 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192, poz. 1876).
- 2) Zgodnie z inwentaryzacją i sprawozdaniem rocznym - § 7 wymienionego w odnośniku 1 rozporządzenia.
- 3) Duże uszkodzenia - widoczne pęknięcia lub ubytki na powierzchni równej lub większej niż 3 % powierzchni wyrobu.
- 4) Małe uszkodzenia - brak widocznych pęknięć, a ubytki na powierzchni mniejszej niż 3 % powierzchni wyrobu.

ZAŁĄCZNIK nr 2

(Dz.U.03.192.1876)

WZÓR

INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾ I MIEJSCU ICH WYKORZYSTYWANIA

1. Miejsce, adres .....
2. Właściciel/zarządca/użytkownik^{*)}:
  - a) osoba prawna - nazwa, adres .....
  - b) osoba fizyczna - imię, nazwisko i adres .....
3. Tytuł własności .....
4. Nazwa, rodzaj wyrobu²⁾ .....
5. Ilość (m², tony)³⁾ .....
6. Przydatność do dalszej eksploatacji⁴⁾ .....
7. Przewidywany termin usunięcia wyrobu:
  - a) okresowej wymiany z tytułu zużycia wyrobu⁵⁾ .....
  - b) całkowitego usunięcia niebezpiecznych materiałów i substancji .....
8. Inne istotne informacje o wyrobach⁶⁾ .....

.....
(podpis)

Data .....

Objaśnienia:

- *) Niepotrzebne skreślić.
- 1) Za wyrób zawierający azbest uważa się każdy wyrób o stężeniu równym lub wyższym od 0,1 % azbestu.
- 2) Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:
  - płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
  - płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
  - rury i złącza azbestowo-cementowe,
  - izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
  - wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
  - przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
  - szczeliwa azbestowe,
  - taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
  - wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
  - papier, tektura,
  - inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura.
- 3) Podać podstawę zapisu (np. dokumentacja techniczna, pomiar z natury).
- 4) Według "Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest" - załącznik nr 1 do rozporządzenia ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest.
- 5) Na podstawie corocznego rozporządzenia ministra właściwego do spraw gospodarki w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny.
- 6) Np. informacja o oznaczeniu na planie sytuacyjnym terenu instalacji lub urządzenia zawierającego azbest.

ZAŁĄCZNIK nr 3

(Dz.U.03.192.1876)

WZÓR

INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾, KTÓRYCH WYKORZYSTYWANIE ZOSTAŁO ZAKOŃCZONE

1. Miejsce, adres .....
2. Właściciel/zarządca¹⁾:
  - a) osoba prawna - nazwa, adres, ...
  - b) osoba fizyczna - imię, nazwisko i adres .....
3. Tytuł własności .....
4. Nazwa, rodzaj wyrobu²⁾ .....
5. Ilość (m², tony)³⁾ .....
6. Rok zaprzestania wykorzystywania wyrobów .....
7. Planowane usunięcia wyrobów: .....
- a) sposób .....
  - b) przez kogo .....
  - c) termin .....
8. Inne istotne informacje⁴⁾ .....

.....
(podpis)

Data .....

Objaśnienia:

*¹⁾ Niepotrzebne skreślić.

¹⁾ Za wyrób zawierający azbest uważa się każdy wyrób o stężeniu równym lub wyższym od 0,1 % azbestu.

²⁾ Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione.

³⁾ Podać podstawę zapisu (np. dokumentacja techniczna, spis z natury).

⁴⁾ Np. informacja o oznaczeniu na planie sytuacyjnym.

ZAŁĄCZNIK nr 4

Karta przekazania odpadu - odpadów zawierających azbest

KARTA PRZEKAZANIA ODPADU		Nr karty ^a	Rok kalendarzowy
Posiadacz odpadów, który przekazuje odpad ^{b,c}	Prowadzący działalność w zakresie transportu odpadu ^{b,d}		Posiadacz odpadów, który przejmuje odpad ^b
Adres ^e	Adres ^{d,e}		Adres ^e
Telefon/faks	Telefon/faks ^d		Telefon/faks
Nr REGON	Nr REGON ^d		Nr REGON
Miejsce przeznaczenia odpadów ^f			
Kod odpadu	Rodzaj odpadu		
Data/miesiąc ^g	Masa przekazanych odpadów [Mg] ^h	Numer rejestracyjny pojazdu, przyczepy lub naczepy ^{d,i}	
Potwierdzam przekazanie odpadu	Potwierdzam wykonanie usługi transportu odpadu ^d	Potwierdzam przejęcie odpadu	
data, pieczęć i podpis	data, pieczęć i podpis	data, pieczęć i podpis	

Objaśnienia:

- ^a Numer nadawany jest przez posiadacza odpadów, który przekazuje odpad.
- ^b Imię i nazwisko lub nazwa podmiotu.
- ^c W przypadku odpadów komunalnych kartę wypełnia przedsiębiorca, który uzyskał zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie odbierania odpadów od właścicieli nieruchomości, o którym mowa w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2005 r. Nr 236, poz. 2008), lub gminna jednostka organizacyjna, o której mowa w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.
- ^d W przypadku gdy odpad jest transportowany kolejno przez dwóch lub więcej prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów, w oznaczonych rubrykach należy podać wymagane dane i podpisy wszystkich prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów z zachowaniem kolejności transportowania odpadu.
- ^e Adres zamieszkania lub siedziby podmiotu.
- ^f Adres miejsca odbioru odpadu, pod który należy dostarczyć odpad, wskazany przez posiadacza odpadu prowadzącemu działalność w zakresie transportu odpadów.
- ^g W przypadku odpadów niebezpiecznych podać datę przekazania odpadu. Karta może być stosowana jako jednorazowa karta przekazania odpadu lub jako zbiorcza karta przekazania odpadu, obejmująca odpad danego rodzaju przekazywany łącznie w czasie jednego miesiąca kalendarzowego, za pośrednictwem tego samego prowadzącego działalność w zakresie transportu odpadów temu samemu posiadaczowi odpadów.
- ^h Podać masę odpadów z dokładnością co najmniej do pierwszego miejsca po przecinku dla odpadów innych niż niebezpieczne; co najmniej do trzeciego miejsca po przecinku dla odpadów niebezpiecznych.
- ⁱ Dotyczy odpadów niebezpiecznych.

ZAŁĄCZNIK nr 5

Gniezno, dnia .....

.....

.....

.....

(imię, nazwisko lub nazwa inwestora, adres inwestora)

Starostwo Powiatowe w Gnieźnie
Wydział Architektury i Budownictwa

ZGŁOSZENIE ZAMIARU BUDOWY

Na podstawie art.30 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. – Prawo budowlane (Dz. U. Nr 207, poz.2016 z 2003r. z późniejszymi zmianami) zgłaszam zamiar budowy:

.....
(należy tu określić rodzaj obiektu, zakres i sposób wykonania budowy)

.....
na terenie /działce/ położonym /nej/ w miejscowości .....

.....
Do budowy zamierzam przystąpić w dniu .....
(należy podać datę min. 30 dni od daty złożenia wniosku)

Proszę jednocześnie o wydanie zaświadczenia, że organ administracji architektoniczno-budowlanej nie wnosi sprzeciwu do zgłaszanej inwestycji *

.....
(podpis inwestora)

W załączeniu:

1. Oświadczenie o posiadanym prawie dysponowania nieruchomością na cele budowlane.
2. Szkice i rysunki.
3. Mapa sytuacyjna.
4. Pozwolenia i uzgodnienia wymagane odrębnymi przepisami.
5. Opłata skarbowa: zaświadczenie 17 zł - (nie dotyczy budownictwa mieszkaniowego).

* niepotrzebne skreślić

ZAŁĄCZNIK nr 6

Wykaz podmiotów posiadających decyzje Starosty Gnieźnieńskiego zatwierdzające program gospodarki odpadami niebezpiecznymi (dot. odpadów zawierających azbest):

Nazwa firmy	Adres
Kochem – Ekoservice Sp. z o.o.	ul. Kościuszki 99 90-441 Łódź
Zakład Remontowo Budowlany Stanisław Karolczak	ul. Przelajowa 10/56 94-044 Łódź
Przedsiębiorstwo Robót Termoizolacyjnych i Antykorozyjnych TERMOEXPORT	ul. Żurawia 24 / 7 00-515 Warszawa
ALGADER HOFMAN Sp. z o.o.	ul. Wólczyńska 133/116 01-919 Warszawa
Zakład Ogólnobudowlany Specjalność Pokrywanie Dachów i Termoizolacja Dachów J.W.R. Pankowscy	ul. Mieszka I 48 62-200 Gniezno
Zakład Blacharsko Dekarski Henryk Bielerzewski	62-260 Łubowo 83
Zakład Usług Ślusarsko Instalacyjnych Zenon Kościański	ul. Poznańska 95 62-200 Gniezno
Usługi Ogólnobudowlane Marcin Konieczka	ul. Polna 34 62-250 Czarniejewo
Centrum Gospodarki Odpadami, Azbestu i Recyklingu „CARO” Sp. z o.o.	ul. Zamoyskiego 51 22-400 Zamość
E – PIK Usługi Ekologiczne Spółka z o.o.	ul. Grunwaldzka 269/1 60-179 Poznań
Zakład Ogólnobudowlany inż. Włodzimierz Włodarski	ul. Poręba 21 61-602 Poznań
Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „HALMAR” Marian Meller	ul. Poziomkowa 10 62-010 Pobiedziska
Przedsiębiorstwo Handlowo – Usługowe Roman Warasiński	ul. Promienista 34 62-200 Gniezno
P.P.H.U. „EKO-MIX”	ul. Grabiszyńska 163 50-950 Wrocław
Zakład Budowlany Jan Berda	ul. Polna 5 62-250 Czarniejewo
Zakład Remontowo – Budowlany „AMBROŻY”	ul. Meissnera 1/3 lok 222 03-982 Warszawa

PROGRAM USUWANIA AZBESTU I WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST DLA GMINY I MIASTA WITKOWO

Firma Produkcyjno-Handlowo-Usługowa Karol Gramała	ul. Bohaterów Monte Cassino 6 62-300 Września
Zakład Ogólnobudowlany Marek Pasiowiec	ul. Warzywna 28 62-200 Gniezno
Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo – Usługowe ABBA-EKOMED Spółka z o.o.	ul. Moniuszki 13/11 87-100 Toruń
R&M plettac Sp. z o.o.	ul. Kościuszki 19 63-500 Ostrzeszów
Zakład Ogólno – Budowlany Józef Kryskowiak	ul. Akacjowa 17 62-200 Gniezno
„ALBEKO” Sieger Sp. J.	Skrwilno 87-510 Kotowy
Transport – Metalurgia Sp. z o.o.	ul. Reymonta 62 97-500 Radomsko
Sintac – Polska Sp. z o.o.	ul. Armii Krajowej 86 05-075 Wesoła
GAJAWI P.P.H.U. Gabriel Rogut	ul. Odyńca 24 03-150 Łódź
Buhck Recykling Sp. z o.o.	ul. Romana Maya 1 61-371 Poznań
Zakład Remontowo – Budowlany Ferenc Waldemar	ul. 22 Stycznia 3/31 62-240 Trzemeszno
SPE – BAU Sp. z o.o.	ul. Mielecka 21/1 53-401 Wrocław
EKOLOG Systems Sp. z o.o.	ul. Książęca 1 61-361 Poznań
KASTOR Tomasz Janiszewski	ul. Kolonia 19B/2 67-321 Leszno Górne
P.P.U.H. „HUNOBUD” Hubert Niedzielski	Ostrowo 38 62-430 Powidz
P. H. U. „Juko” Szczukocki Jerzy	ul. 1 Maja 25 97 – 300 Piotrków Trybunalski
Zakład Blacharsko – Dekarsko – Instalacyjny M & P Czerniak S. C.	Stawiska 52 88 – 300 Mogilno
Izoponar Sp. z o.o.	ul. Gnieźnieńska 4 62 – 240 Trzemeszno
„Jan – Az” Joanna Misiak	Bielawy Pogorzelskie 1/1 63 – 860 Pogorzela

PROGRAM USUWANIA AZBESTU I WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST DLA GMINY I MIASTA WITKOWO

Przedsiębiorstwo Budowlane „Ziembud” Sp. z o.o.	Ostrowo Kościelne 3 62 – 420 Strzałkowo
Zakład Ogólnobudowlany Janusz Szczap	ul. Szarych Szeregów 21 61 – 920 Piła
„Dekbud” Sp. z o.o.	Skiereszewo 3A 62 – 200 Gniezno
Firma Tomasz Jackiewicz	ul. Mostowa 64-600 Oborniki
Zakład Ogólnobudowlany Danuta Matuszak	ul. Dąbrówki 28/3 62-200 Gniezno
Przedsiębiorstwo Handlowo – Usługowe „RAFICHEM” Usiński Rafał	ul. Górnicza 86/5 61-136 Wrocław
Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Artur Zys	ul. Warszawska 2 62-020 Swarzędz
Zakład Usług Kotlarskich Jerzy Gruszczyński	ul. Kunickiego 12 61-418 Poznań
P.H.U. „Carbon”	os. Piastowskie 14a/9 62-200 Gniezno
EKOINSBUD Piotr Kaczmarek	ul. Warzywna 14 62 - 200 Gniezno
Firma Budowlana „DACH-BUD”	ul. Hetmańska 20 62 - 200 Gniezno
AUTO – ZŁOM – złomowanie pojazdów i sprzętu RTV i AGD Eugeniusz Zamiara	Mielżyn, ul. Polna 20 62 – 230 Witkowo
P.P.H.U. „DREWPAL” Tomasz Gadziński	Jastrzębowo 62 – 237 Kruchowo

ZAŁĄCZNIK nr 7

REGULAMIN UDZIELANIA POMOCY FINANSOWEJ NA REALIZACJĘ PRZEDSIĘWZIĘCIA: „LIKWIDACJA WYROBÓW BUDOWLANYCH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE POWIATU GNIEŹNIEŃSKIEGO” PRZY UDZIALE WOJEWÓDZKIEGO, POWIATOWEGO I GMINNYCH FUNDUSZY OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ.

Ustala się regulamin przyznawania dofinansowania przy likwidacji wyrobów budowlanych zawierających azbest na terenie powiatu gnieźnieńskiego, zwanego dalej „**Zadaniem**”, który zgodny jest z przepisami art. 406 i 407 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska.

Rozdział I

Postanowienia ogólne

Regulamin przyznawania dofinansowania, zwany dalej „**Regulaminem**”, określa cele, zasady i tryb postępowania przy przyznawaniu i rozliczaniu środków finansowych na wykonanie **Zadania**.

§ 1

1. Przedmiotem **Zadania** jest pomoc **wnioskodawcom** w realizacji przedsięwzięć polegających na usuwaniu odpadów o kodach 17 06 01 (materiały konstrukcyjne zawierające azbest) i 17 06 05 (materiały izolacyjne zawierające azbest) powstałych przy likwidacji lub wymianie elementów pokryć dachowych lub elewacji budynków mieszkalnych, gospodarczych i garaży na terenie powiatu gnieźnieńskiego.
2. Ilekroć w dalszych postanowieniach umownych jest mowa o:
Wnioskodawcy – należy przez to rozumieć odpowiednio również i wnioskodawców.
Powiecie – należy przez to rozumieć również i Starostwo Powiatowe.

§ 2

Procedury z zakresu postępowania objętego przedmiotem niniejszego **Regulaminu** nadzoruje Starostwo Powiatowe w Gnieźnie.

Rozdział II

Środki na dofinansowanie zadania

§ 3

Środki na dofinansowanie zadania zwanego dalej „**Funduszem**”, pochodzą z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu, Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Starostwa Powiatowego w Gnieźnie i Gminnych Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w wysokości deklarowanej przez podmioty, uczestniczące w dofinansowaniu **Zadania**.

I. Zadeklarowane przez gminy uczestniczące w dofinansowaniu środki finansowe w 2008r. wynoszą:

1. Czerniejewo	10 000PLN
2. Gmina Gniezno	5 000PLN
3. Miasto Gniezno	3 000PLN
4. Kiszkowo	5 000PLN
5. Kłecko	5 000PLN
6. Łubowo	5 000PLN
7. Mieleszyn	5 000PLN

8. Niechanowo	2 000PLN
9. Trzemeszno	5 000PLN
10. Witkowo	8 000PLN
Razem	53 000PLN

II. Środki Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w 2008r.:
50 000PLN

III. Środki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w 2008r.:
100 000PLN

IV. Ogółem środki finansowe w 2008r. przeznaczone na likwidację wyrobów zawierających azbest w powiecie gnieźnieńskim:
203 000PLN

Procentowy udział poszczególnych funduszy w finansowaniu **Zadania** wynosi:

- WFOŚiGW 49,26 %
- Fundusze gminne 26,11%
- PFOŚiGW 24,63 %

Środki finansowe zadeklarowane przez gminy na realizację **Zadania** zostaną przekazane do Starostwa Powiatowego w Gnieźnie przed jego rozpoczęciem, na podstawie zawartej umowy dwustronnej, w ciągu 14 dni od dnia jej podpisania.

Rozdział III

Wnioskodawcy uprawnieni do korzystania ze środków Funduszu

§ 4

1. Środki na dofinansowanie zadania mogą być przekazywane wyłącznie na cele wskazane w § 1 dla nieruchomości położonych na terenie powiatu gnieźnieńskiego wnioskodawcy, który złoży wniosek do urzędu gminy właściwego według miejsca położenia nieruchomości.
2. Środki z Funduszu mogą być przyznawane wyłącznie wnioskodawcom spełniającym następujące przesłanki:
  - a) są właścicielami lub współwłaścicielami nieruchomości,
  - b) są użytkownikami wieczystymi lub współużytkownikami wieczystymi nieruchomości.
3. W przypadku nieruchomości, których prawa wskazane w ust. 2 pkt a i b przysługują więcej niż jednej osobie konieczne jest podpisanie wniosku jak i spełnienie innych wymogów przewidzianych w regulaminie przez wszystkie te osoby lub załączenie pełnomocnictwa.
4. Środki na dofinansowanie zadania mogą być przyznawane wyłącznie na cele nie związane z działalnością gospodarczą.

Rozdział IV

Zasady udzielania dofinansowania

§ 5

Dofinansowaniu będą podlegały koszty związane z unieszkodliwieniem odpadów zawierających azbest wymienionych w § 1 powstałych przy wymianie pokrycia dachowego i/lub elewacji, a mianowicie:

- usuwanie /demontaż / elementów budynku zawierających azbest;

- unieszkodliwianie tj. składowanie odpadów zgodnie z obowiązującymi przepisami, załadunek, transport i przekazanie na składowisko odpadów posiadające odpowiednie zezwolenie na ich unieszkodliwianie.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach (biorąc pod uwagę zainteresowanie wnioskodawców i ilość złożonych wniosków) organ wykonawczy gminy może wyrazić zgodę na dofinansowanie tylko unieszkodliwiania odpadów azbestu.

§ 6

Dofinansowanie z **Funduszu**, o którym mowa w §3 udzielane będą na pisemny wniosek złożony przez **Wnioskodawcę** we właściwym urzędzie gminy, na formularzu stanowiącym **Załącznik nr 1** do niniejszego Regulaminu.

Wzór wniosku dostępny na stronie internetowej www.naszerosrodowisko.pl.

§ 7

1. Wnioski będą rozpatrywane i weryfikowane według kolejności ich złożenia w urzędzie gminy (w przypadku Miasta Gniezno pierwszeństwo dotyczyć będzie osób ujętych w rejestrze Prezydenta Miasta Gniezna i w Wielkopolskiej Bazie Wyrobów Zawierających Azbest)
2. Wnioski rozpatrywane będą przez gminy do wyczerpania limitów na dofinansowanie określone w § 8.

§ 8

Uwzględniając wysokość środków zadeklarowanych przez uczestników zadania, ustala się limit środków w 2008r. do wykorzystania na udzielenie dofinansowania przez poszczególne gminy w złotych:

• Gmina Czarniejewo	38 335PLN
• Gmina Gniezno	19 145PLN
• Miasto Gniezno	11 490PLN
• Gmina Kiszkowo	19 145PLN
• Gmina Kłecko	19 145PLN
• Gmina Łubowo	19 145PLN
• Gmina Mieleszyn	19 145PLN
• Gmina Niechanowo	7 655PLN
• Gmina Trzemeszno	19 145PLN
10. Gmina Witkowo	30 650PLN

Razem

203 000PLN

§ 9

Dofinansowanie do kosztów usuwania wyrobów budowlanych zawierających azbest, demontażu i unieszkodliwiania wytworzonych odpadów azbestowych o kodach podanych w § 1 przyznawane będzie w wysokości 80 % całościowych kosztów tych działań, przy 20% udziale własnym **Wnioskodawcy**.

Maksymalna dla każdej nieruchomości kwota dopłaty z **Funduszu** na realizację **Zadania** wynosi 5 000PLN.

Rozdział V

Postępowanie po wpłynięciu wniosku

§ 10

Wnioski złożone w urzędach gmin po weryfikacji, sprawdzeniu oraz przeprowadzeniu przez upoważnionych przedstawicieli gminy wizji lokalnej (na podstawie, której zostanie określony koszt zadania) i zaopiniowaniu przez organ wykonawczy gminy będą przekazywane do Starostwa Powiatowego w Gnieźnie, celem końcowej akceptacji i przystąpienia do realizacji wniosku.

§ 11

1. Starostwo zastrzega sobie prawo do kontroli złożonych wniosków i kontroli realizacji zadania przed jego rozpoczęciem jak i na każdym etapie realizacji **Zadania** przez swoich upoważnionych przedstawicieli.
2. **Wnioskodawca** i **Wykonawca** na żądanie kontrolującego zobowiązani są udzielić wszelkich wyjaśnień i informacji w zakresie realizowanego **Zadania**.

§ 12

Po akceptacji wniosków i ich pozytywnym rozpatrzeniu Powiat Gnieźnieński zawiera z **Wnioskodawcą** umowę dofinansowania. O zawartych umowach Powiat zawiadamia właściwą Gminę.

§ 13

1. Zawarcie umowy, o której mowa w § 12, jest podstawą przystąpienia „**Wykonawcy**” tj. firmy, która zostanie wybrana w drodze zapytania o cenę do realizacji **Zadania**.
2. O zawarciu umowy, o której mowa w ust. 1 Powiat zawiadamia właściwą Gminę i wnioskodawcę.

§ 14

Wzór umowy, o której mowa w § 12, stanowi **Załącznik nr 2** do niniejszego regulaminu. Wzór umowy dostępny jest na stronie internetowej www.naszესrodowisko.pl.

Rozdział VI

Zasady gospodarowania środkami Funduszu

§ 15

1. **Wykonawca** prac związanych z demontażem i unieszkodliwianiem azbestu wyłoniony zostanie zgodnie z przepisami ustawy Prawo zamówień publicznych w drodze zapytania o cenę.
2. Organizatorem postępowania w sprawie o udzielenie zamówienia publicznego w trybie zapytania o cenę będzie Starostwo Powiatowe w Gnieźnie.

§ 16

Wnioskodawca jest obowiązany na podstawie umowy zawartej przez Powiat do ponoszenia przypadającej na niego części kosztów związanych z realizacją zadania bezpośrednio na rzecz wykonawcy.

§ 17

Wnioskodawca zobowiązany jest w zależności od charakteru wykonywanych prac zgłosić lub uzyskać na nie pozwolenie na budowę lub remont (jeśli jest to wymagane przepisami prawa budowlanego).

§ 18

1. O zakończeniu prac będących przedmiotem wniosku **Wykonawca** zawiadomi Starostwo Powiatowe oraz Urząd Gminy.
2. Wykonanie prac podlega kontroli przez przedstawicieli gminy i starostwa.

3. Z wykonania zostanie spisany protokół kontroli, w którym wyszczególnione zostaną: ilość m² wyrobów budowlanych zawierających azbest oraz wartość zrealizowanego zadania.

§ 19

- Środki finansowe przeznaczone na dofinansowanie, przekazywane będą przez Starostwo **Wykonawcy Zadania** po przedstawieniu przez niego faktury VAT na kwotę 80 % całościowego kosztu działań, o których mowa w § 5 wraz z protokołem kontroli, której mowa w § 18.
- Pozostała kwota 20% całościowego kosztu działań Wykonawca obciąży Wnioskodawcę.
- Przekazywanie przez Starostwo Powiatowe kwot dofinansowania **Wykonawcy Zadania** zgodnie z ustaleniami zawartymi w ust. 1 nastąpi w terminie 14 dni po otrzymaniu środków finansowych z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu (do którego Starostwo występować będzie sukcesywnie o środki za zrealizowane zadania, zgodnie z warunkami umowy pomiędzy Powiatem a WFOŚiGW.)
- Środki przekazane do Starostwa przez Gminy na realizację **Zadania** zgodnie z ustaleniami § 3, a niewykorzystane przez poszczególne gminy zostaną zwrócone do gminy w terminie 14 dni po zakończeniu i końcowym rozliczeniu całości zadania.

Rozdział VII

Postanowienia końcowe

§ 20

Zakończenie zadania nastąpi do 30 listopada 2008 roku.

§ 21

Regulamin wchodzi w życie z dniem podjęcia Uchwały.

ZAŁĄCZNIK nr 8

Wniosek

o dofinansowanie likwidacji wyrobów zawierających azbest

1. Wnioskodawca.....
2. Adres wnioskodawcy.....
Kod pocztowy..... Miejscowość.....
Gmina..... Telefon.....
3. Szczegółowy opis przedsięwzięcia z dokładnym określeniem nieruchomości oraz podaniem numeru działki
.....
.....
.....
4. Tytuł prawny do nieruchomości (kserokopia w załączeniu) .....
5. Ilość wyrobów azbestowych przewidzianych do:
  - **demontażu**
Powierzchnia / m² / .....
  - **unieszkodliwienia** (tj. składowania, przetransportowania i przekazania na składowisko):
Powierzchnia / m² / .....

.....
/ data i podpis Wnioskodawcy /

(wypełnia upoważniony przedstawiciel Gminy po przeprowadzeniu wizji lokalnej na nieruchomości przy współdziałaniu Wnioskodawcy)

6. Koszt realizacji przedsięwzięcia:
  1. ilość wyrobów azbestowych przewidzianych do demontażu Powierzchnia / m² / .....
  2. ilość wyrobów azbestowych przewidzianych do unieszkodliwienia: Powierzchnia /m²/ .....
  3. Całkowity koszt przedsięwzięcia w złotych
  4. ilość m² x stawka za demontaż 1m² .....

- ilość m² x stawka za unieszkodliwienie 1m² .....
- OGÓŁEM całkowity koszt przedsięwzięcia w złotych.....
- Środki własne w złotych 20 %

Całkowity koszt x 0,2 =.....
słownie:.....

- Wnioskowana kwota dotacji w złotych 80%
Całkowity koszt x 0,8=.....
słownie:.....

7. Uwagi i informacje dodatkowe, w tym informacja o zawartej z wykonawcą umowie, jeśli taka została zawarta.

.....
.....

.....
/ data i podpis upoważnionego przedstawiciela Gminy /

.....
/ data i podpis Wnioskodawcy /

(wypełnia upoważniony przedstawiciel Gminy)

8. Ocena i opinia gminy:

.....
.....
.....
.....

.....
/ data i podpis upoważnionego przedstawiciela Gminy /

ZAŁĄCZNIK nr 9

Wzór oznakowania instalacji, urządzeń lub pomieszczeń zawierających azbest lub wyroby zawierające azbest.

Powyższe oznakowanie wzorowane jest na oznakowaniu z postanowienia Unii Europejskiej – załącznika Nr II do Dyrektywy 83/478/EWG.

Wszystkie wyroby zawierające azbest lub ich opakowania powinny być oznakowane w następujący sposób:

- a) oznakowanie zgodne z podanym wzorem powinno posiadać wymiary: co najmniej 5 cm wysokości (H) i 2,5 cm szerokości,
- b) oznakowanie powinno składać się z dwóch części:
  - części górnej ($h_1 = 40\% H$) zawierającej literę "a" w białym kolorze na czarnym tle,
  - części dolnej ($h_2 = 60\% H$) zawierającej standardowy napis w białym lub czarnym kolorze na czerwonym tle; napis powinien być wyraźnie czytelny,
- c) jeśli wyrób zawiera krokidolit, standardowo stosowany zwrot "zawiera azbest" powinien być zastąpiony zwrotem "zawiera krokidolit/azbest niebieski".